

Покохати відьму
Костянтин Когтянц

Новий роман Костянтина Когтянца «Покохати відьму» на перший погляд написаний за традиціями героїчного фентезі. Але тільки на перший погляд! Насправді автор викладає сюжет так, наче законів і канонів жанру взагалі не існує. Тут немає демонів-імператорів, герой не здобуває корону, не намагається завоювати чи порятувати світ. Він просто покохав жінку... Однак не звичайну жінку, а чаклунку. Щоправда, вона, м'яко кажучи, зовсім не відповідає стандартним уявленням про чародійок... М'яко кажучи!...

Костянтин Когтянц

Покохати відьму

Зауваги перекладача

Стародавні іспанські драми зазвичай закінчувалися словами «Даруйте авторові його помилки». Як перекладач, я повинен почати з цього прохання.

Якщо Ви, читачу, знайомі з текстами, написаними давно та далеко, – наприклад, середньовічними китайськими, – то напевно знаєте, що такі письмена вимагають приміток мало не до кожного абзацу.

Труднощі, викликані намаганням поєднати точність з доступністю, зростають у багато разів, коли йдеться не про іншу країну, хай навіть далеку, а інший світ! – і ті мови, граматики яких побудовані на принципах, котрі навіть викласти в наших поняттях і то важко.

На додаток до всього, авторові більшій частини тексту (ім'я якого, до речі, Хайнлорітайн, для друзів – Хайнлорі) на момент початку подій було щось близько чотирнадцяти-п'ятнадцяти років (достеменно він і сам не знав). Хайнлорі намагався зобразити події так, як він тоді їх бачив, і викласти їх у тих термінах, якими користувався тоді, а я – передати колорит його мови.

На жаль, і те, і друге – особливо друге! – вдається далеко не завжди.

Так що даруйте мені мої помилки.

Розділ перший

Пані та приятель. Ящір також попався

Я помер двічі.

Перший раз – коли вигнали. Людина без клану мертва. Хто зустріне, той заб'є (як сама не пропаде). Траплялося – приймали вигнанців у Громаду вільних мисливців. Але ж не зрадників. Я – вірний, та як чужим доведу, коли своїм не зміг?

...Перше вогнище було, звісно, на океанським узбережжі, біля устя Щучої річки. Ну, а що нам звісно, то й ворогам також. Не стали вони вдень до берега виходити, вивідачів вислали. Висадили їх десь за мисом. Ті шпигуни хлопців на першому вогнищі перерізали, а про наше, друге, – не знали. Відстань від берега до селища така, що трьох вогнищ, начебто, й не потрібно. З Шолом-гори берег видно, з селища гору видно. Вони й не гадали, що друге вогнище раніш буде, ніж на вершині. Наше звалося другим, а насправді – запасне перше. Й п'яти тисяч кроків немає від берега.

Я схопив старшого за руку.

– Весла б'ють! Три галери!

Він же знав: як я чую, так і є. А друзі поночі в чужу річку не лізуть.

– Підпалюй!

Сигнальне вогнище підпалити просто, раз-два-три – й шугонуло полум'я, ну а ми – на стежку. Свое зробили, тепер зчезнути в тайзі...

– Демони пекла!

Не горить вогнище на Шоломі, не горить... Зараз. Ну зараз же... Та що ж вони, демони, – сплять?! Гавкіт собаки. Звідкіля? Ясно звідкіля! Вони, ті, хто першу заставу вирізав, зараз мчаться до нашого вогнища, щоб його загасити – під ногами ж пісок! – а собака слід

візьме.

– Прогнівали ми богів, Вождь – дурень!

Раніш на кожному вогнищі було по жмені воїнів, а не лише на першому. Та новому Вождеві стало шкода стількох годувати.

– Давай на гору! Стій! Ножа свого давай сюди!

Бідні ми обидва, але в мене, крім сокири, і ніж бойовий є, вітчим дав... – старшого так потім і знайшли, з моім ножем у руці. Я біг так, як ніколи ні до, ні опісля. А коли вже на Шолом ліз, там спалахнуло. На суді вони все навпаки заявили. Ніхто, бачте, не спав, обидва сиділи та дивилися, запалили відразу, я зрадив та втік. Казав я, що незграбно брешуть, меч сують за халяву.

Перекладач. Вислів, аналогічний нашому «Ні в які ворота не лізе» (за халявою носять бойові ножі).

...Де це бачили, де таке чули, щоб людина проспала ворожі галери, а потім вогнище запалила? Коли кораблі ці пройшли давно? А ніж? Чого б це я його, втікаючи, залишив? Проте плутано говорив. Та й їх двоє. Та й Нотівар, їхній молодший, перший заводіяка серед молоді клану, – таким вірять легше. Та й Вождю був потрібен зрадник, аби про його помилку не згадували. Це я, щоправда, зрозумів лише згодом. Мертвий я був, і добивати не треба – йду привид-привидом, сам себе ховаю: і до мисливців не дійду, й самі вони мене не візьмуть, і звірі зжеруть, і вороги вб'ють. Ніж у мене лишився, – його вітчимові повернули, а він – мені; не повірив, та проти всіх не пішов. Зробив я з того ножа списа, – самому страшно від такої зброї.

Перекладач. Типова проблема під час перекладу не лише іншою мовою, але й на інший тип мислення: деякі вислови Хайн-лорі можуть здатися проявами чорного гумору, проте цього явища не існує в його культурі. Героя треба розуміти буквально: йому страшно, що єдина зброя – саморобний спис.

Так я себе зажалів, сльози на очах, шум у вухах, бо сам себе вдруge згубив, у пащеку відправив. Якби мені хто до того сказав, що таке може бути – не повірив би!

ВИЙШОВ НА ГАЛЯВИНУ, НЕ РОЗДИВИВИШИСЬ! А там... Боги й демони, справа – жінка.

Сама! Дивна й одягнена дивно. І щось у руках дивне тримає. Тільки не встиг я роздивитися, бо зліва... Білий кіт-люджер. Той самий, на якого вільні мисливці тільки повною жменею ходять та богам жертви приносять, якщо всі повернуться. Єдина зрада, за яку не карають вигнанням, – якщо кинув родича в котячих лапах. Не похвалять, проте й не виженуть. З диким криком кинувся я на kota, він на мене. Я наставив списа – міг би й палець.

Перекладач. Мається на увазі – з тим самим успіхом.

...Що живий – зрозумів одразу: в Царстві Мертвих немає сонця, а воно мене розбудило. Ніде нічого не болить. Не болить! А лежу я в кімнаті, де стеля – мене на мої-таки плечі можна поставити, аж тоді рукою до неї дістану. Не буває таких високих кімнат. І таких світлих теж не буває. Лежу я на шкурах, укритий котячою. От добре було б, якби це той самий. Та ні, не могли обробити так швидко... Звівся на ноги, пройшовся кімнатою – не буває такого будинку!

...Сам не пам'ятаю, як з однієї думки на іншу перескочив, коли це мене мовби каменем по голові вдарило, тільки зсередини: демони пекла, якщо я живий, Вона також жива! Людожер не йде далі, поки першого не вб'є до смерті. Він чує, як серце б'ється.

Тож не могла та жінка сама в тайзі бути. Десь чоловіки були – прибігли, добили звіра, а мене взяли з собою. Мабуть, на південь. Південні клани багаті... Точно, багаті. Вікна скляні! Не буває скляних вікон, про таке навіть у баладах і то не співають. Я в склі, наче в дзеркалі. Ліва щoka шрамом позначена – добряче мене людожер. А рубці старі, я б їм і рік дав. Це що ж таке – я півроку був без свідомості?

Демони пекла, та я ж порятований! Раз я за їхній клан кров пролив, то, як до них попрошуся, мусять мене взяти. Можуть, звісно, неповноправним. Хай неповноправний – аби в клані! Потім вислужу повноправного! Тільки... чи вони знають, що мене ославили зрадником?

Якщо ні, можуть одмовити.

...А ще в Законі сказано: «Якщо неодружений чоловік пролив кров за неодружену жінку, то він може...» Жарко стало, і ноги м'які. Додумався, Знавець Законів! Була б Вона проста, не тримали б тебе в таких розкошах! Баладу «Сватання сироти» забув? Нагадають!

Перекладач. У цій баладі король обіцяє руку своєї доньки тому, хто дістане зірку з неба.

Але коли з зіркою з'являється бідний сирота... «Не бува дивних див двічі поспіль», – посміхнувся монарх, як хижак.

Тут я на інше звернув увагу, бо на столі помітив оту штуку, яку жінка на галявині тримала в руках. Лук, впоперек прибитий до палиці! Не стріляють впоперек з луків.

До речі, лук увесь залізний, НАВІТЬ ТЯТИВА! Ось чого точно бути не може, так це залізних мотузок, а я пальцем торкаюся.

Ладно, не твоє – поклади, де взяв.

А оце – моє. Сам не знаю, звідкіля знаю, проте точно знаю – мої штани та сорочка. Не буває, до речі, такої тканини.

Я відчув. Я відчув, що в кімнаті хтось є.

І голос. Він все назавжди зробив зі мною – цей срібний голос.

– Не напружуйся, небезпеки немає.

І не може бути. З таким голосом – небезпеки бути не може.

Я обернувся.

Маленька смаглявка. Ну не можу я слів знайти. Очі сині, як зірки на небі.

Приписка на берегах рукопису жіночою рукою: «Це називається – не можу слів знайти»?

Одягнена дуже дивно – штани та куртка разом зшиті.

– Проситимеш місце за спиною?

Місце дружинника – про клан поки мовчить. Точно, на півдні ми. Там вожді чужинців до дружини беруть, аби родичів тримати в покорі. Тільки... Чия дружина? Батькова, братова чи...

– Погоджуйся, в мене служба весела!

В неї?! Жінка-вождиха?! То де це ми? На нашому острові немає вождих, я б знав!

– Вільним мисливцем бути справді добре, але ти б до них не дійшов. А могли б і не взяти тебе.

Я що, марив під час лікування?

– Так, наслухалась я про твої лиха.

– То ти мене лікувала?

– А то хто ж?

Вірний буду до смерті. їй – і тому, хто звіра прикінчив.

– Та я ж і вбила.

Жінка?! Кота?!!

– Дивися.

Взяла вона отой лук, що весь із криці та прибитий до палиці, та й почала щось ізбоку накручувати.

Тятива потяглася, роги лука пішли-пішли-пішли назад і притислись до палиці, а вона вставила коротку й товсту стрілу.

– Ходімо надвір.

– Можна не треба, – відповідаю.

Так стріляти – три кольчуги пробити можна, а не лише котячий череп. Тож що це – я її не порятував?

– Заспокойся, пропала б я без тебе.

Приписка на берегах рукопису. Щодо «пропала б» – необов'язково. Я не ходжу до лісу без, образно кажучи, туза в рукаві. Але ситуація була... обоюдогостра. І хто герой, той герой.

– Розряджений він був, арбалет мій. Птаха я вбила, тале. Пір'я знадобилося. А тут кіт... Піти... Втекти з цього місця не можна.

Від kota не втечеш, вона що, не знає?

Перекладач. Вид, який народ арб називає котами, – близький родич ягуара. Як і вимерлий європейський ягуар, він був пристосований до життя в холодному кліматі, і то не лише в степах, але й у лісах; набагато більший та сильніший за свого земного родича.

Хіба що хтось затримає.

– Один хлопчик так і зробив.

З цими словами вона мені волосся рукою скуповдила. І приємно та прикро – як із маленьким розмовляє. Розмовляє?! Боги та демони, я ж за всю цю розмову лише раз рота відкрив, я думав, а вона відповідала.

– Так, я твої думки читаю.

Демони пекла, хіба думки написані? Аж раптом я згадав: та чаклунка вона, ворожбитка. Вдруге я бачив її, перший раз розмовляв – не міг я такого знати. Але я не так здогадуюся, я так пригадую.

Перекладач. Тобто «мої відчуття аналогічні тим, які я маю, коли я пригадую забуте».

– Отже, Хайні, ми зараз...

«Хайні?!» – перебив я її. Потім не смів перебивати, ні.

– А Ти знаєш, що я вже носив меча?

По правді кажучи, не клинок, а сокиру, одну на все та про все – і дрова рубати, і до бою ставати, але з точки зору Закону це все однаково.

– Здогадувалась, а що?

З моїх ніг знову неначе витягай кістки.

– Пані, Ти хочеш мене всиновити?

– Ні-і... – Пані розтягла це слово, мабуть, на тисячу кроків. – А звідки така ідея?

Як це – звідки? Нашу мову знаєш краще за мене, отже, розуміти повинна: з моменту, коли чоловіка мечем підперезають, називати його найменшим ім'ям можуть або батьки, зокрема батьки в клятві, або його жінка. На мій вік можливе і те, й інше. І раптом... Пирхнув кіт! Вони, тварі ці, на полюванні не гурчать, а лише пирхають.

– Пані! – я вмудрився кричати пошепки. – Кішка пробралася! Стрибай у вікно та клич на допомогу!

Пані.[1 - Хайнлорі користується своєю рідною мовою каро (народ аро, мова – каро). А Пані свої примітки писала або отерською, або французькою мовами.]Ох, і перелякав він мене! Річ у тому, що в звіринці Палацу справді жила пара цих хижаків. Сестричка Корітабб вирішила з'ясувати, чому з усіх тварин у Дванадцяти Світах тільки ці найчастіше нападають на людину. Притягла до Палацу молодого зоолога, але замість тварин заходилися вивчати його. Якби ці bestії справді вибралися з вольєра, виникла б не дуже приємна ситуація.

«Ані слова, все представляй мовчки. Де вона, як ти думаєш?» Почав я згадувати, звідки звук, і таки згадав: мені форкнули в обличчя. Пані, а не кіт. Але на kota дуже схоже.

Пані. Він дещо замовчує. Тут певні тонкощі, пов'язані з побудовою речення. Законна дружина поставила б «Хайні» або на початку, або у кінці речення. Я поставила всередині, і він припустив, що я визнаю себе його коханкою! Як то кажуть, дякую за честь, але змушена відмовитися.

Ну, Пані, від Твого голосу можна померти, і від сміху також. Навпаки тільки.

– Не кукся, відвагу я поцінувала. Беру тебе на службу – якщо, звісно, згоден.

На останніх словах знову пирхнула.

Пані. А куди б ти подівся?

...На службу – це не до клану. Але, мабуть, мені в їхньому клані випробувань не пройти, в них же, мабуть, усе життя – чарівне...

Пані. Якби ж то.

Їй служити, накази отримувати цим голосом.

– Ну, нарешті! Отож, хлопчику...

До речі, я так і не наважився спитати, як її звать. Звертався – або «пані», або «хазяйка».

Пані. А мені подобалося.

...Вона ж мене звала хлопчиком. Чи чоловічком.

Пані. Та не повертався в мене язик називати його повним іменем. Середня форма – «Хайнлорі» – у вустах жінки значить, що вона належить іншому, – ситуація, яку я не визнаю принципово, бо всіх зарозумілих, що вважають жінку майном, посилаю дуже далеко. А кожного разу, коли в мене виривалося «Хайні», то починалися всякі непорозуміння на кшталт «де тут Святилище?» – це для того, щоб обвінчатися, і сміх і горе. Доводилося змушувати його забувати, а це й для мене нелегко й для нього шкідливо.

– Ходімо до зброярні. Бо вже й до п'ятисот порахувати можна, а все ще не озброєний – куди це годиться?

Знов як з малим розмовляє...

– Сказано – не кукся! Ти в бою теж прислухатимешся, яким тоном наказую?

Пані. Найефективніший педагогічний прийом: варто було сказати, що так у бою не годиться, – зразу ставав шовковим.

Комора така велика, що весь клан – колишній клан – озброїти можна, іще й залишиться. Між іншим, ані вікон, ані світильників – але світло. Здається, що світяться самі стіни.

– Оцей ряд – на твій зріст. Вибирай.

Ох, як важко було проходити повз кольчуги! Не можна. Кольчуга – це ж цілий скарб, а зброярня явно всього клану. Не можна брати того, чого не заслужив – навіть якщо дозволили. Або їй скажуть, нескромного слугу вибрала, або Вона сама таке подумає.

Пані. Його правда – це була перевірка. Як не дивно, вміння читати думки – ще не гарантія від помилок. З багатьох причин, починаючи від тієї, що читати можна лише сформовані думки, думки у вигляді слів. Егоїст мені був непотрібен.

...Та після кольчуг пішли такі обладунки, що й не зразу скажеш, як їх одягати!

– Хазяйко, а шкіряного немає?

– Он у тому кутку.

Правду кажучи, я хотів мати плетінку – обладунок, сплетений з ременів, а кожен із них – з кількох шарів шкіри, так що не набагато гірший він від кольчуги, проте не дзвякне, коли не треба. А там просто шкіряна куртка висіла. Сам напросився. Та й не заслужив поки що нічого кращого. Так, а куртка залізними ж пластинами вкладена. Тонке, але залізо. А поли одна за одну заходять до самих боків, так що на грудях – у два шари. Стріла не візьме.

– Стріла? Ось тобі пластина – така самісінько, от сокира – рубай!

Ну, раз кажуть «рубати», можна й не рубати.

Пані. Ще б пак! Загартовано холодним поглядом. А два шари не візьме й куля, яких у його світі ще довго не буде.

Поряд з обладунком – рукавиці та чоботи, такі ж, як він сам, та шолом з маскою, що геть закриває обличчя. Пані накинула на шолом капюшон від куртки, підтягла всі поворозки, а я – просто з цікавості – торкнувся рукою одного обладунку, що висів поряд, – сіренький

обладунок, я й не знав, що таким красивим буває цей колір...

Перекладач. Мабуть, сіре вороніння, що вважалося більш складним, ніж чорне та фіолетове. На Землі секрет сірого вороніння було втрачено ще в XVII ст.

...І рукавичка з чорної стала сірою. Я підніс до очей – знову чорна, невже привиділося? Хазяйка осміхнулася, я взявся за червоне пір'я, що прикрашало шолом – не мій, а сірого обладунку... Демони пекла, почервоніла рука!

– Почекай, завтра до лісу підемо.

То я що, невидимий буду? Вибрав простий панцир... Ще раз скажу – за цей голос і померти можна.

– Та мені ж найбільше треба, аби ти був добре озброєний! Дивись, зіпсуєшся – вижену. Почекай, зараз меч сама принесу, а то будеш до ранку обирати дешевий.

Смійся-смійся, я на все згоден.

Пояс Вона принесла подвійний, в деяких місцях зовнішній та внутрішній шари пришиті один до одного. А в цих гніздах закріплені меч та кинджал. Боги та демони, ну й меч! Коротший за наші, крім деяких старих. Вужчий за наші. І кривий. Спочатку вигинається, як серп, потім у протилежний бік. Ефес ще дивніший під передньою частиною перехрестя – кільце, вказівний палець сам туди вліз. А з перехрестя вперед, уздовж клинка, невеликі вусяки. Кинджал мечу – молодший брат. Стривай, та що Вона верзе?

– Підучу тебе правити мечем.

Жінка мене цього буде вчити? Вибач, Пані, не смішно. Ні, я вірю, що Ти можеш і рубонутти, бачив же, як самостріл тримала. Але про щит забула? Забула, бо ж справа то не жіноча. Я вчився мечем бити. Свого не було, а вчився. І лозу рубав, і кулі глиняні. Коли мене в загоничі приймали, знаєш, як перевіряли мою рубку?

– А-ах та-а-ак? Ну спробуй, зарубай мене.

– Не буду.

Та нічого ти в мечі не розумієш! Хто ж рубає жартома? Меч – це серйозно.

– Тоді рубай повітря, я подивлюся.

Повітря можна. Я рубонув щосили. Біль у пальці, меч із руки! А коли Пані мій кинджал вихопила, я й не побачив. Я ж бо вважав, що Вона пустить у хід той стилет, що в її лівому рукаві.

– Зрозумів?

– Ти зробила так, щоб я сам собі вибив зброю.

(Клинок сковзнув по клинку й зачепився за вусики.)

– Якщо будеш слухняним, навчу тебе ще й не такого.

Знову як із маленьким, але я заслужив. Міг і сам здогадатися якщо чаклунка щось каже, то вона знає, що каже.

– Саме так. Сходи на кухню – ти знаєш, де це. Скажи, щоб тебе погодували, та лягай спати.

Де лягати, я також знаю. Між іншим, палець той зламаний зрісся. Хоча й досі болить.

Навчання відбувалося чотирма способами. Наступного дня я прокинувся, як завжди, і майже відразу почув у голові: «Вдягнувся? Виходь, я чекаю».

В одній з кімнат Палацу стоять (вони й досі там) три смоляні опудала. Ну, не зі смоли вони зроблені, але дуже схоже, і я так казав – Ставай посередині. Ти знаєш, що робити.

Я витяг меч та кинджал. На опудалах почали засвічуватись вогники. Якщо це світиться лінія – рубай по лінії. Якщо пляма – коли в пляму. Й те, й інше – обіруч бий. Важко цю рубати смолу, важче за глину. І водночас рубати можеш скільки завгодно, як пройшов твій меч, так зразу чи то склеїлася вона, чи зрослася, але навіть сліду немає. І до клинка не пристає, не тягнеться, чистим виходить клинок.

Вогники що день, то все швидше спалахували... Правий! Лівий! На центральному та лівому водночас! Бий! Бий! Бий! Вже до сніданку руки відвалюються – і це лише початок! У нас, зазвичай, мечам імена дають усякі там грізні – Стинач Голів, Пробивник щитів. Я довго про таке й не згадував, лише десь через місяць само собою прийшло – Кривий. Ловка штука. Щодня чи полювання, чи рубка.

Полювання там знамените, звіра всякого більш ніж досить, а людей, крім тих, що в Палаці, взагалі немає. Ми вийшли з Палацу – величезної, до речі, споруди, – і до нас приєдналася

ціла згряя собак, жоден з яких, проте, не гавкав і навіть не скавчав. Відійшовши від Палацу кроків на двісті, ми опинилися біля річкової заводі... Пізніше ми щоразу йшли однією й тією ж стежкою, та кожного разу Вона приводила нас в інше місце.

Пані. Гадаю, ясно, що приводила не стежка, а я. Втім, у населеній місцевості я такий трюк повторити не можу. В нульових світах – тобто таких, які не несуть розумного життя, – багато питань вирішуються легше.

«Бий птахів з арбалета».

За першим разом я промазав, звичайно. Друга стріла також правіше пройшла. Третя – лівіше, перебрав я з поправкою. Лише четверта стріла досягла мети. Коли я влучав, один із собак без команди кидався в воду й приносив тіло.

Пані. Та ні, команди були.

Коли я витратив десять стріл, Пані зітхнула:

– Для першого разу непогано.

Мені стало соромно так, що далі аж нікуди – я тільки зараз згадав, що стріли ж грошей коштують. Далі ми рушили степом, я до слідів придивлявся – ось, наприклад, схожі на лосеві, тільки більші.

«Рано тобі».

Я аж обурився: як це – рано? Лось – не птах, влучу!

– Якби я бажала здобути м'яса, я б узяла... дещо потужніше за самостріл. Дай його, до речі, сюди. А діяти будеш мечем.

Я вже втомився дивуватися: мечем то мечем. Так, сліди маленьких оленів. Якщо вони схожі на наших, то залягли он у тому гайку.

«Правда твоя, саме там».

Поки ми з Нею напіврозмовляли (напіврозмова – це коли Хазяйка мої думки читає, а сама

говорить, або мені в голову думки кидає, а я відповідаю вголос), собаки мовчки оточили гайок і раптом, одночасно, зі скаженим гавкотом погнали оленів.

«Убий жожака!»

Вожака-то я вбив, хоча він в останню мить змінив напрям і мало не обійшов мене, а от далі довелося самому покрутитися, аби не розтоптали! З того дня й пішло отаке полювання. Спочатку різні невеликі звірі, хіба що спритні, потім – і лосів на мене виганяли собаки, і турів, і кабанів... Я тільки тоді зрозумів, наскільки лось чи буйвол схожі на вершника в атаці.

Друга половина дня була присвячена завжди одному – я забув сказати, що Палац стоїть на березі озера, – відійдемо ми берегом подалі, я стаю в човен, саме стаю, і то в такий, що лише особливою милістю богів тримається на воді, та відпливаю від берега. А Пані сідає на колоду, обхопивши коліна руками, вся така маленька...

Пані. Між іншим, дехто довший за мене аж на цілих три чверті дюйма.

...І Вона спускає на мене привидів. Тільки це не душі померлих. Це просто повітря світиться. Але, світячись, воно утворювало фігури озброєних чоловіків, то піших, то вершників, і мені з ними битися. Перші рази вразливі місця на обладунках ставали червоними, але то тільки перші рази. Якщо я влучав у вразливе місце, то привид щезав. Якщо ж він діставав мене своєю зброєю... Ставало дуже боляче. Спочатку я думав, що їх, привидів, тьма-тьмуца. Але потім, за манерою бою, зрозумів – оцей, що з трикутним щитом та списом, учора був без щита, тримав меч обіруч, а позавчора – з круглим щитом та сокирою. Вісім їх було зі зброєю, а дев'ятий – голіруч. Усе намагався рукою чи ногою дістати з надлюдською швидкістю, часто в стрибку. Я його подумки так і називав – Стрибунець.

Я так і не спитав Пані, чому треба стояти у човні, якщо привиди все одно йдуть або скачуть, а не пливуть зовсім, та спочатку засоромився, а потім здогадався: саме тому, що човен під ногами аж танцює (якщо вітрець хоч помалу дме) – вчить мене Пані твердо стояти, де б я не був. Тут ще й таке треба сказати: відкрито Хазяйка жодного прийому мені не показала – я відчував себе так, начебто всі ці прийоми багато разів бачив. Тепер залишилося лише руки того навчити, що голова давно знає. Хоча бачити я їх і не міг, немає в нас прийомів. Якщо в атаці ще щось буває, то в обороні тільки одне – щит підставити. А я все знаю, і, крім того, став я моторнішим, причому не тільки рухаюсь швидше – здається, все швидше стало.

Перекладач. Хайнлорі хоче сказати, що в нього покращилася реакція.

Той день, коли Хазяйка вперше нацькувала на мене зразу багато привидів, не забуду ніколи. Раптом, без попередження, не один – зразу трое з різних боків! За ними – четверо! І такі всі моторні... Були б це живі вороги, мене би п'ятдесят п'ять разів убили!

Пані. Тридцять сім. Я порахувала. Теж пам'ятаю той день. Сердита була...

До Палацу прибула велика компанія нашої молоді, почалися звичайні клопоти – кого де влаштувати: «Не хочу в західному крилі», «А нас обов'язково разом». Так, Палац чималенький – і розмістилися ж кінець кінцем. Але поки розбиралися, то дочка моя, сонечко ненаглядне, світ зіниць і т. п., заявляє – з якого це, мовляв, дива мама з її якірцем займають різні кімнати, коли б і однієї вистачило? Він що, уві сні сильно крутиться? Мені, ясна річ, переказали – й озлилася я на весь білий світ. Згодна, що зриватися на хлопчику – це було, щонайменше, нечесно. Але все змішалось – і моя злість на саму себе (з багатьох причин – не остання й та, що проживання якірця в окремих апартаментах справді не у звичаях), і хвороба, що вже на тому етапі починає впливати на психіку, і безнадійність ситуації (розумом я ще на щось сподівалася, але серце підказувало: все, дівчино, все...), і те, що дочка жодної з сестер не посміла б такого сказати навіть позаочі. Чи тим більше позаочі.

...Раптом човен піді мною став дибки – і я полетів у воду. Поки плив (а в обладунку плисти важко), думав: зараз скажу. Я слуга, не раб! Не міг човен сам перекинутися, не рухався я взагалі. Та коли доплив, подивився на Неї – і мовчки почав збирати плавник. Щось із Нею не так, та й стомила явно...

Пані. Ага, човни перевертати...

Коли я склав вогнище, Хазяйка просто на нього позирнула, усе дерев'я спалахнуло. Поки ми так поралися, з Палацу прибув слуга з глечиком вина, і ми вперше пили, як дружина має пити з вождем.

Після так і повелося – як звеліла подати вина, то визнає, що в чомусь була неправда.

– Панцир зніми, відстебни підкладку. Це літня – помітив, що в ній не жарко? Є й зимова, на зміну.

Дивлюся – Пані в руках келих крутить, в очах смішинки – мабуть, згадує, як я у воду летів. А як їй смішно, то й мені смішно. Задивився я на Неї, на Хазяйку мою. І – р-раз! Її стилет розрізав мою сорочку – саме навпроти серця.

– Ніколи не відкладай меча далеко!

А в нас навпаки – зброю ховають перед тим, як відкупорити бочки.

– Ма-а-аті-інко, так ти б міг мене з п'яних очей зарубати? Ні. Тебе – ні. Ніколи настільки я не сп'янію.

– Приємно чути. Але раз так, то запам'ятай: зброю не кидають. Навіть коли будеш роздягатися разом з жінкою – зброя не далі, як на відстані руки. А як про це...

Вона всміхнулася так, що я... Ну не зможу я слів найти!

– ...думати важко,...то вибери собі ще один кинджал і завжди тримай його під подушкою.

А я тоді вперше подумав... Уперше уявив нас разом. Це я вже пізніше здогадався, наскільки це дивно – що я досі ні про що таке навіть не думав. Хоча до вигнання я вже мав одну вдову.

Пані. Ну, це ще треба розібратися, хто кого мав. А грішні думки з голови доводилося витирати. Я для чого й перевела розмови на ризиковані теми, бо треба було перевірити – чи не перехватила я з гіпнозом.

...З того дня почалося ще й нове навчання – йдемо кудись, імо, про щось розмовляємо – раптом стилет вихоплює й атакує.

Пані. Був ще п'ятий вид навчання – гарних манер. Виделку він засвоїв швидко, руки мити – теж без проблем, а от щодо ванни – не визнавав, бігав на озеро. В Палаці, щоправда, є лазні на всі смаки, в тому числі – схожа на ті, що в його народу, але я йому не сказала. Бо народ і так шепотів... про те, що донечка вголос сказала, про дві кімнати... так що якби він ще й до лазні сам...

...Скільки я пробув у Палаці – не знаю досі. Начебто й більше року, але ні осені, ні зими не бачив.

Пані. Тому що проспав їх незгірш, ніж ведмідь. Були в мене деякі справи. Він, до речі, й після зцілення хропів два роки за місцевим часом.

...Тільки це я зрозумів потім, а тоді й не завважив, не помітив.

* * *

Одного разу вранці, прокинувшись, я все знав, що мені потрібно робити. Гірко було до сліз, що Хазяйка не попрощалася, але коли вийшов на берег, мені трохи полегшало: човен, великий, надійний, був завантажений усім, що може згодитися – від казанків, стріл для самостріла й снастей рибальських до одягу та взуття на всі пори року – і для погоди усякої. Чомусь я певно знав: укладала сама, своїми руками. Мабуть, усю ніч не спала. Пані. Аякже! Слуги в Палаці добрі та віддані нам, як і годиться, але досвіду мандрів більшість не має. Могли щось і забути. Я сама забула таке, що... Але все по порядку. Не попрощалася, так. Але я цієї процедури взагалі не люблю, і то таке на мене навалилося, що я збирала його речі, а саму просто корчило. Не могла я залишатися в Палаці, не могла! Так більше ніколи туди й не повернулася. У жодне з тих місць, куди я могла потрапити без підготовки, взяти його з собою було неможливо. Вкладаючи інструкції в голову хлопчика вві сні, я сама не знала, чи побачимо колись одне одного...

* * *

...Береги бачив чітко. Тільки от з кожним поворотом вони мінялися.

Тепер лівий берег високий, повернув – правий вище. То по вузькій протоці йду, борти об береги вдаряються, то іншого берега майже не видно, я навіть воду куштував – чи не до морської протоки мене занесло... З озера в річку й униз, за течією... Я знав, що човен сам винесе мене в наш світ, на наш острів. Що світів багато, мене й не здивувало навіть, ніби й завжди те знав...

Пані. Існує тільки два способи відправити простого смертного в інші світи: взяти його з

собою або пустити по воді. Як у нас кажуть, «ріки течуть наскрізь»...

Ще один поворот – завширшки в три сотні ліктів, спека нечувана, прямо як у грубці, й по берегах дерева, яких раніше не бачив – та й пізніше. Так от, повторюю, береги добре бачу, дерева, птахів, звірів. І вони мене теж: чайки над головою кружляють, одна шматок хліба вкрала, інша сіла на ніс човна й два повороти проїхала, – цікаво, чи знайшла дорогу додому?

Пані. Ні.

...А от люди... Я й не думав, що то за клапті туману миготять по берегах, – ну, туман і туман, просто туман – поки не наїхав на тих, що купаються. Наїхав – це прямо розуміти треба, – я проїхав по тих, що купались, і лише за мить до того, як ніс човна торкнувся однієї з туманних плям, зрозумів, що це людські голови.

Але нічого, ніякої шкоди, мені тільки жарко стало, і... ім, через яких проїхав, – теж. Я це відчув, що ім гаряче.

Ну, а мені сюдою, в затоку. Наш це світ і наш це острів. Я ЦЕ ЗНАЮ. І знаю, що перебуваю за Котячим хребтом. На захід від нього. За хребтом цим ніхто з наших не був. Тобто, може, й був коли, та не повернувся.

«Зараз початок осені, – шепоче голос у голові, – чекай мене до весняного рівнодення. Якщо не прийду, греби вгору по цій річці (магія скінчилася, нормальна буде поїздка), поки не знайдеш вхід в ущелині».

А я бачу, в голові бачу, який з вигляду цей вхід. Очі відкриті, ними бачу одне, а в голові інше. «Він виведе тебе до перевалу, з перевалу видно подвійний пік, – знову зображення в голові, – праворуч від нього річка, що тече до володінь вільних мисливців».

Все зрозуміло, тільки ти приходи, Пані.

* * *

Найперше, треба було печеру під житло відшукати.

Тобто я й хатину зміг би збудувати, але занадто примітно: поки працюєш сокирою, тебе чути на півострова, ну, а сам за стукотом цим і війська цілого не почуєш.

Ну, гори є – печера знайдеться.

Тільки, перш ніж на берег зійти, прикинув я: що, коли звір який (скажімо, кіт) від однієї стріли не впаде відразу? Кривий мій – страшна штука, але залегка. Вибрав я з тих сокир, що Пані поклала (розумниця Вона неабияка, розуміє, що в тайзі без чого-небудь іншого обійтися можна, але не без сокири), – вибрав найважчу і сунув у петлю на поясі.

У тому, що далі трапилося, моєї провини немає... два дні пролежав на гребені скелі, перед входом до печери: все дивився – чи не живе тут хто? По слідах не видно – всюди камінь суцільний. Ну, знав, звичайно, що всякі гади можуть довго без їжі – раз наївся і перетравлює, – але що бувають гади-велетні – і гадки не мав. Так що коли з печери мені назустріч... Боги й демони, рогатий ящір! Прямо з балади «Бетелайн і його брати». Тільки ж Бетелайн сам лише й вижив з усієї п'ятірки – чомусь я це згадав. Щоправда, в баладі ящір – «зростом у двадцять ліктів», а в цього вполовину менше.

Ходить на двох ногах, руки маленькі, як порівняти з усім іншим у цього велета, а так не менші за мої... На руках усього по одному кігтю завбільшки з кинджал. Зуби описати – у мене й слів не вистачає. Та ще й на носі ріг і хвіст із шипами – ніби без них мало зброї.

Ну, ходиш, як людина, то й бити тебе треба, як людину! Вистрілив я в ліву частину грудей, а віддихався вже на вершині кряжа. Міг би й сам збагнути, що за його-то розмірів стріла не дістане до серця. Отож віддихався, перезарядив самостріл, навів на голову, трохи понад очима... А ящір у відповідь заревів тільки! Ось коли я справді злякався! Навіть коли виганяли – і то не так було страшно. Демони пекла, але бути ж не може! Ось вона, стріла – просто в лобі! Найслабше місце, а йому нічого... І годі сподіватися, що ящір кудись піде – я б теж не пішов на його місце.

Взагалі, я ще до того, як спуститися, нагледів валун. Вагою трошки більше, ніж я сам. Думав: буде погоня, до нього бігти й скинути на тих переслідувачів, та коли ящір від першої стріли не впав, забув я про всі свої плани. Отже, треба гадину якось підманути. Зняв я мішечок заплічний, вийняв останній шматок шинки, подумав – чого менше шкода? Сорочок у човні залишилося чимало. Зняв ту, що на собі, змастив з усіх сторін окостом – для запаху, загорнув у неї камінь – для ваги – та й кинув. Якраз під валун. Коли ж ящір підійшов подивитися, що там таке, звалив брилу...

Років так через п'ять, зовсім в іншій землі, почув я прислів'я: «хитрун сам себе перехитрив» – саме так і вийшло. Валун ящера тільки по боку зачепив! Але зате шлях йому показав – гадину наверх полізла, до мене. Де дереться, як людина, де повзе, як змія... Я потім і згадати не міг, як саме я додумався, але – уперся носком лівої ноги в каблук правої і стягнув чобіт, та не до кінця, нога у халяві залишилася (на мені були звичайні чоботи, м'які – бойові, броньовані в човні залишилися). Тепер кому з нас жити – залежало від того, чи зумію я вгадати напрям...

Все-таки визначив правильно і, коли голова показалася над краєм скелі, – я стояв збоку, – махнув ногою, так що чобіт пройшов майже над землею... Голова кинулася вперед – точно, як змія нападає, і схопила чобіт. Я вдарив обіруч сокирою по шиї зміїній. І відразу стрибнув назад, але це вже було зайве: ящір униз покотився. Я сів на камінь, подивився на лезо сокири, яке защербилося так, що вже не поправити, перевів погляд убік – на камені залишилися карби, слід. І тільки вже від удару перегодом – до п'ятисот порохувати, не менше, – і то з дуже великим зусиллям, змусив себе подивитися вниз. Ящір іще конав. Він тріпотів так довго, що я вже боятися почав, чи не виросте в нього нова голова.

Та розумію, що казки, тільки ж і те правда, що я гада тричі вбивав за всіма правилами, і... як уві сні: наче щось і робиш, а без пуття. Відмучився зрештою ящір, а в мене ноги тремтіти перестали, спустився вниз і почав потрошити тіло. Можна ж його вбити якось легше? То треба знайти як.

Стріла до серця зовсім трохи не дійшла, в ребрах застрягла. Так що якби я підпустив його ближче... Ба ні, не хочу підпускати таких ближче! Голова не цілком відрубана, на клапті бовтається – ото ж-то мені й здалося, що вона вниз упала, – а череп – суцільний кістяк!! Навіть того мозку, що у звичайних кістках буває, нема. А де ж тоді? Ну, демони пекла!.. Мозок не в голові, а зовсім навпаки. А я ж таки теж тим самим місцем думаю! Та й у баладі сказано, що «наказав Бетелайн: «Треба в дупу стріляти», тільки інші не стали й слухати». Боги та демони, але ж ще є балада! «Бетелайн – чаклунчин коханець»...

«І клинок на прощання, весь кривий, наче серп, залишила на згадку про ночі».

Тепер мені жарко стало й ноги ватяні... Бетелайн мені, між іншим, предок у шостому коліні! Або, може, всі чаклунки дарують такі мечі?

Пані. Та ні, лише я.

...Так почалось мое життя в печері. З іжею було просто: звір неляканий, у річках й озерах риби повно, ящерів небагато, і я від них ховався. Спасибі Хазяйці: чаклунський обладунок мене переховував. Але вже через кілька днів...

Повертаюся з рибної ловлі, коли чую – ящір шипить-реве. Повернув голову – демони рогаті, людина на скелі! Ящір нагору загнав, як мене колись... Взагалі-то чужий – це майже завжди ворог. Але чи то притлумилося в мене це почуття за той час, чи то відчував, що всі люди в такій небезпеці – брати, чи то жити самому нудно стало, чи, може, все це разом – тільки кинувся я незнайомця рятувати.

Ящір на мого несхожий зовсім: з трьома рогами, на чотирьох лапах, хвіст завдовжки ліктів з п'ять, завтовшки з мое тіло. На кінці хвоста – булава з шипами.

Перекладач. Вочевидь, кістяний наріст.

...І, мабуть, з цього страховища двох таких, як той перший, зробити можна, і ще на кількох людей м'яса вистачить, отже... Отже, стріляти в серце не можна – не дійде стріла, навіть зблизька. Знати б, де мозок – в дупі чи все-таки в голові? Думай не думай, а стріляти треба. Пустив стрілу в зад. Як потім дізнався, правильно і неправильно: мозок справді там, але стрілою не дістанеш – кістка товстенна. Ящір кинувся на мене. Була у мене про такий випадок думка – стрибати між деревами, ухилятися, як я на полюванні з биками робив – від рогів ухилитися, удар меча по нозі, ще стрибок убік, і так поки не вб'ю, – але я помилявся. Адже в бика на хвості волосся! Від рогів я таки вхилився – відскочив правильно і саме в стрибку, на льоту потрапив під удар...

* * *

Отямився я в своїй печері, на своїй підстилці. Підняв голову – хлопець, що на скелі сидів, біля мого вогнища порається. Меч мій на підстилці поруч – отже, я не в полоні. Гарний він слідопит, якщо зумів за моім слідом сюди дістатися: я все-таки з дитинства навчений не залишати слідів. Повернувся хлопець, заговорив.

Боги та демони, я не тільки слів не зрозумію, я звуків таких не вимовлю! Ну й сам він... Не бачив би я різних чудес, сказав би, що таких людей не буває. Шкіра настільки смаглява, що здається червоною. Обличчя жорстке, наче з дерева вирізане. Ні бороди, ні вусів, по шкірі видно – ніколи їх і не було. Але й не молодший він за мене, ніяк не молодший. Як би старшим не був. Волосся в три кіски заплетене – одна ззаду, дві біля скронь. Сів він біля мене навпочіпки, вийняв із сумки гладку дощечку й чорну паличку, швидко, мало не в один мах, намалював на дошці мене, хвостом ящера збитого – і то дуже схоже. Потім по моему панциру поплескав рукою – теж ясно, де б я був без обладунку? – потім витер обидва зображення чимось круглим, а я через його плече втупився: демони пекла, самостріли – то ж наші, з однієї майстерні! Стоять у кутку, зовсім однакові. Узяв я в нього дощечку з паличкою. Ну, я малюю – це ж розумним бути треба.

Пані. Глядачеві – безумовно. У Палаці, коли думав, що я не бачу, малював мене то на піску, то на бересті. Я спочатку вирішила, що це малюнки демонів і він зайнявся магією. Терміново почала перевіряти його думки (а то ж жарти нечистої загальновідомі, певні

здібності й у звичайної людини можуть бути, аби ж не догрався!) – а це, виявляється, кохана жінка...

Але зрозумів мене рятівник і відповідь свою малює: так, він був у Палаці. І пані у нього є, зовсім на мою несхожа. Знову малює, тепер – озеро біля Палацу. Чотири рази: в одному кутку воно льодом скуте, в іншому – вже пливуть крижини, весна, далі – літо й осінь. І ліву п'ятірню розчепірів: п'ять років був у Палаці. Знову беру в нього малярське приладдя, малюю ящера, – ох, він би сам себе не впізнав! Потім йому в груди долонею: мовляв, не я вбив, значить – ти. Підійшов у кут, узяв арбалет, намагаюся показати, слабенька це зброя, чимось, мабуть, іншим діяв – покажи, чим та що? У відповідь він з сагайдака стрілу вийняв. На кінці древка – невеликий виступ, натиснув мій рятівник на нього пальцем – і з наконечника бризнула каламутна цівка, так було б, якби вся стріла ввійшла в тіло. Для пояснення змію зобразив. Дивно, але в нас точно така водиться, тільки неотруйна.

Перекладач. Отрута деяких змій – наприклад, звичайних вужів – нешкідлива для теплокровних тварин, проте на рептилій діє не згірш, ніж отрута кобри.

Боги та демони, чого ж він сидів тоді?! Мабуть, питання це було в мене на виду написане, тому що зітхнув Три Коси, – так я нарік його подумки, – похнюпився, ніби в чому винен, і намалював ящера. Того самого, трирогого. А з пащеки оберемок трави стирчить... Травоїд, отже. Тут уже я червоношкірим зробився, а він мені в плече тиче: ти, мовляв, знати не міг.

Потім, коли заспокоївсь я трохи (помилка то неприпустима, – якби я подумав спершу, то здогадався б – не схоже створіння те на хижака), то Три Коси ще намалював: печеру й нас двох. Потім узяв кругляш, яким витирав малюнки, і підніс до своєї фігури, а сам на мене дивиться – витирати чи ні? Я відвів його руку в сторону. Так нас стало двоє.

* * *

Той час летів швидко. Щоправда, говорити спільною мовою так і не навчилися – надто різні мови наші, язика можна зламати. Але дещо розуміли. Я його кликав Другом або Приятелем, і він розумів, хоча вимовити не міг. У нього для мене теж слово було, я відгукувався.

Багато чого навчив він мене, особливо діяти списом. У нього, крім самостріла, було кілька списів з різними наконечниками. Він метав списи майстерно, а з руки діяв – і поготів. І мене вчив. Я й раніше знав, що списками можна не тільки нападати, але й захищатися – деякі з «навчальних примар» це робили, але сам не вмів раніше: не вчила Пані.

Пані. Не встигла.

...По першому снігу пішли ми запасатися олениною на зиму (коптильню, яку я влаштував у сусідній печері, Приятель схвалив). Перед тим, як ми розділилися – я був загоничем, – він вийняв із сумки два дивних кинджали. Уявіть, що з рукояті вгору стирчить другий клинок. Натиснув Приятель на звірині морди в центрі колодки, і клинки розійшлися, як клешні рака, – їх стало чотири. Він що, збирається такою дивною зброєю звірів бити? Утім, йому видніше.

Пішов я в обхід і, як раніше домовилися, сполохав стадо вовчим виттям. Коли ж повернувся до місця засідки, крім оленів, убитих списами і з самостріла, ще двоє лежать із кинджалами в горлі. І кожному в тіло ввійшло по два леза.

– Є, – кажу, – Приятелю, а зброю то...

І затнувся: він же не розуміє, що я хочу запитати. Але здогадався Приятель: висмикнув кинджал і покрутив у руках. Точно – хоч кидай, хоч просто бий – обов'язково два вістря влучать у тіло, і кулак повертати не треба.

У відповідь на мій погляд Приятель прямо на снігу вістрям списи накреслив: як відбивається відразу від декількох, як клешнями відбиває удари, як, стискаючи клешні, ламає клинки, що потрапили в пастку.

Пані. Мелла коли-небудь дограється: зброю явно зроблено в одному з промислових світів, що взагалі-то заборонено. Мало їй нашого мистецтва.

...Поруч малює бій з одним противником, внизу – зображення кинджала, поверх нього списом хрест накреслив. Немає в нас такого звичаю – хрестом хрестити, але я зрозумів: клешні ці не для благородного двобою, а для смертельного бою. Та все одно – тицьнув я пальцем у клешню, на нього показав, себе в груди вдарив – учи!

Ми всіх п'ятьох оленів розпатрали і в коптильні повісили – тепер нам по півночі не спати, вогонь у ній підтримувати – та так воно й безпечніше. Взяв він свою сокиру маленьку та звичайний ніжик і так швидко, що я тільки ахнув, вирізав зі шматка дерева кинджал – клешні. Рухатися вони, правда, не можуть. Потім – взагалі в одну мить! – зробив з березового сука щось на зразок меча – однієї довжини з моїм, але важчий, помітно важчий.

Потім намалював себе з величезним мечем, взятим обіруч, і, захопивши спис за тупий кінець, став у ту ж стійку, що на малюнку: вважай, мовляв, що спис – це дворучний меч.

Хитро: мені зброю важчу, ніж у бою, а собі легшу. Ну, а для навчання він щоразу обирав такий час, коли я з ніг падав: ми ж іще рибу тягали неводом, – п теж у коптільню, і дрова заготовляли, й оленячі шкури вичиняли... Ось коли ніг не чуєш – починаємо навчальний бій. Я тільки цими днями зрозумів, який він спритний та сильний – кращий за мене з усіх боків. Міг би, мабуть, і з Хазяйкою потягатися.

Пані. Років через двісті, але я не проживу стільки.

...Так тривало доти, доки Приятель одного ранку не встав. До вечора стало мені ясно: плямиста лихоманка, від якої одужує з п'яти один і то половина сліпне. Він взагалі молодцем тримався. Я тоді думав, не розуміє. Ще день, і пройняло мене холодом, раптом стало ясно, що Приятель – один із чотирьох, а ніяк не п'ятий. Хоча я начебто не знахар – і на хворобах не розуміюся, але збагнув: якщо не станеться дива – не піднятися йому.

А він на дощечці рибу малює – останнє, отже, бажання. Пішов я до порогів однієї річечки. На порогах-то вода ніколи не мерзне. Ящери, як сніг випав, поховалися: я саме нещодавно йому ящера намалював – куди, мовляв, поділися? – так він у відповідь два барлоги зобразив, в одному ведмідь, в іншому ящір – сплять, мовляв, і ті, і другі. Ну чому Пані мене чаклунства не вчила? Найпростішого, щоб я міг їй сигнал подати.

Тут мені про інше довелося думати. Який би я не був схвилюваний, одну дурість двічі не повторюю: перш ніж вийти на голий берег, роззирнувся з-за ялинок. Тільки цього не вистачало: кіт чималенький теж рибалить. Якби мені самому риби кортіло, я би пішов собі та вдруге повернувся, – але не протягне довго Приятель. Біда в тому, що ялинки мене вкривають, але й стріляти не дають. Хоч як намагаюся, а видно то голову, то задні лапи. З цього черепа, бувало, сокири зісковзували – може й стріла не пробити. Спробувати стати на краще місце – сніг може впасти з гілок. Добре, якщо звір в атаку кинеється: теж, звичайно, небезпечно, але якщо він зараз до лісу втече, а потім повернеться мій слід шукати (й таке бувало) – ось це страшно, гірше й у казках не кажуть...

Придивившись і пообіцявши жертву богові полювання, я послав стрілу в колінний суглоб. Ось тепер сніг посипався – звір заревів так, що я мало не оглух. Я відкинув самостріл і рвонув списа зі снігу, куди встромив перед тим, як цілитися. Рухом, звичайно, видав себе, але не можна інакше. Кіт продирається через ялинник, я намагаюся знайти таке місце, де краще метати, птахи крик підняли – поки йшов, тихо було, – не знають вони людини.

Ось він, людожер. Спасибі Пані – без її науки я б легкий дротик не зумів би метнути так

сильно і точно, а спис важкий – і поготів. У шию влучив, як і цілив. Повалився хижак на бік, б'ється в снігу, тільки я потішитись не встиг, бо в голові пролунав голос: «Шкуру подаруеш мені, а намісто заслужив».

Я за Нею так нудьгував, що навіть забув про все – без слів дивлюся, як вона вздовж берега з каменя на камінь стрибає. І тільки як залишився за декілька кроків, спитав:

– Пані, ти плямисту лихоманку лікувати вмієш?

– Що таке?!

– Приятель мій хворий.

Не стала питати, що за Приятель, звідки взявся, відразу головне:

– Де він?

– У моїй печері.

Примружилася, зміряла очима мене з голови до ніг і назад:

– А ти хоч знаєш, що вона заразна?

Боги та демони, зовсім не подумав!

– Якщо для тебе тяж – не підходь!

Хмикнула:

– Та ні, мене не візьме.

Дивиться якось, ніби вперше бачить. І не тільки очима – розумом, бо в саму голову дивиться. Думки читає... А чого їх читати? Запитай – я все сам скажу!

Пані. Єге-ге... багато разів бачила, як хоробрі люди ставали боягузливими на сам тільки натяк на пошесть. Чорт, сама подорожувала з одним, клявся, що любить. Почула – стогне хтось, підійшла – виявився чумний. Так коханець мій розпріг з карети нашої коня і з криком утік – тільки що пил стовпом. Я Хайні, правда, зробила щеплення від усіх мислимих і немислимих хвороб, але він же про це й знати не знав!

Як не знав і самого слова «щеплення».

– ...Побігли, чоловічку. Теплим застану – витягну твого друга.

«Теплим» сказала, а не «живим». Тільки тоді мені не довелося дізнатися, що це значить. Тому що...

Тому що біля входу в печеру нас чекав здоровий Приятель зі своєю хазяйкою. Вона, щоправда, втомлена – зразу видно. Зупинилися ми, і чаклунки почали бесіду без голосу, прямо з голови в голову думки переказували, а я їх чув. Хіба що не завжди чітко: деякі слова начебто розмиті. Ну, знаю я, що розмитих слів не буває, але враження саме таке.

Пані. Вже тоді?! Гаразд, стявши голову, за волоссям не плачуть. Що ж до слів «розмитих» – то це відбувалося в тих випадках, коли в його словнику просто не виявлялося відповідного терміна.

– ...Ой, сестричко, збіг неймовірний, – це та каже, Приятелева. – Отримав мій (ясно, що це вона про Приятеля мого) замовлення прикрасити храм статуями потвор, відпросився подивитись на живих і, звичайно, потрапив у халепу.

Але ж вона бреше. Відчуваю неправду.

Пані. Зрозуміло: бреше, не змигнувши. Я, коли збирала Хайні в дорогу, бачила цю парочку: поверталися вони з прогулянки. У своєму тодішньому стані (Другий Знак – це вам не жарти!) я ледве їх помітила, але Мелла, мабуть, щось зрозуміла.

Чесно кажучи, вона мене вразила: вважається, що простежити людину в інших світах можна, тільки попередньо забезпечивши її маячком. Але Мелла знайшла якийсь інший спосіб.

Ситуація була вкрай пікантна: обидві ми припустились непростягнутих помилок. Сестричка не дарма згадала монстрів у першій же фразі: вона перехоплювала ініціативу, тонкий натяк на товсту обставину. Те, що я перебувала на межі божевілля, було б виправданням, якби я забула забезпечити хлопчика зимовою шапкою чи запасним казанком. На цьому тлі її власна промашка – не врахувала, що щеплення від віспи, зроблене людьми одного світу, в іншому стовідсоткової гарантії не дає, – видається дрібницею. Але не для неї самої! Гризти себе буде – це точно. Крім того, втручатися у відносини між якірцем і його хазяйкою суворо заборонено. Взагалі, у нас усе, як у людей: буває, що дружимо парами, буває, що

ревнуємо одне до одного, але це – поки справа стосується звичайних чоловіків, а з якірцем навіть просто познайомитися можна тільки з дозволу його, за висловом Хайні, пані (другий термін – хазяйка – він угадав правильно). Однак Меллі добре відомо, що я не побіжу скаржитися, і навіть якщо раптом усе стане відомо, – сестричка зробить круглі очі й присягатиметься: випадковий, мовляв, збіг.

...А слово «сестричка» не в прямому смислі сказано – просто одного вони клану.

– Твій новий якірець?

Сказано про мене, і начебто засуджує вона мою Хазяйку. І до чого тут якір?

– Боюся, що останній. Знаки мені були.

– Скільки? – А вона злякалася. Злякалася за мою Пані.

– Другий уже.

– Це ще не напевно! Перші три часто брешуть! Небезпечно – починаючи з четвертого.

– Сподіваюся.

А тепер моя Пані неправду каже. Не розумію, що сталося, але Вона НЕ сподівається. Вона у біді!

– Якірець надійний, тільки що кішку вклав у поединку. Тому коли що...

– Кішку? А про – тут я жодного слова не зрозумів але, мабуть, ішлося про ящера – він тобі не розповідав? Он скелет під снігом.

Повернулись обидві до мене, і я знову пережив – не згадав, а пережив з початку і до кінця сутичку з ящером. Потім – як Приятеля «виручав», а йому нічого й не загрожувало, сором-то який! (Я ніби вві сні був, розумів це, але прокинутися не міг.) Потім – як за ним, хворим, доглядаю, як за рибою пішов. Людожера добив і прокинувся.

Друга чаклунка якось на мене дивиться так, ніби я дивовижа яка.

– Ти знаєш мою думку...

Про що думка, яка? Ясно – про мене щось, і знову не зрозуміло.

– ...Але якщо Знаки справжні – ой, сестричко, тримайся зубками. Все можна купити, крім

трьох людських чеснот.

Перекладач. «Усе можна купити, крім кохання, шляхетності, розуму» – отерське прислів'я.

– Ну, щодо розуму...

– Не дурніший він за нас із тобою!

Приятелева пані скосила очі на замет, під яким лежав ящір.

– Я б, наприклад, не здогадалася незнайомому звіру розтин улаштувати! А трюк з чоботом! Нерозвинений розум – та хто винен? Могла б чогось і крім меча навчити. Ти хоч помітила, що він письменний?

А ти коли встигла помітити?

– Якби, – обняла за плечі Приятеля. – Була б я вільною – відібрала б!

Я не річ – не візьмеш.

– Ну, хлопці. – Це моя Пані каже, і зрозуміло мені, що її слова обидва ми в головах чуємо, кожен своєю мовою. – Попрощайтесь.

А як? Він швидше зметикував: вийняв один зі своїх кинджалів і мені простягає. Ох, боги та демони, в мене ж немає нічого свого, а подарунки передаровувати... «Можна», – це мені Господиня прямо в голову. Зняв я з пояса свій кинджал, обмінялися зброєю, за звичаями нашими – перший крок до побратимства. «Кров змішаєте іншим разом, зараз часу немає. Мені дуже шкода, Мелло». Здається, останніх слів я не повинен був чути.

Узяв Приятель чаклунку під руку – і зникли вони, як і не було.

От саме цієї миті зрозумів я – чи то з рухів плавних, чи то осяяло: та ж вона дитя носить, пані Приятелева.

– Гарзд. – Незадоволена чимось моя, але, здається, не мною. – Ходімо, треба шкуру швидше зняти, поки труп не застиг.

Ой, я її такої і не бачив іще – може, відвернути чимось?

– Пані, дозволь запитати?

– Так, хлопчику?

Не на мене сердиться, це точно, але все одно треба.

– Чари мого обладунку – вони через мене діють або через речі?

Повернулась до мене, дивиться, але й слова не каже.

– Ну, ми оце йдемо по снігу, і панцир білий. Він тому білий, що навколо сніг, чи тому, що я сніг бачу?

За той час, що Вона мене мовчки розглядала, можна було порахувати до п'ятдесяти.

– Має значення і те, й друге, чоловічку. Якщо зараз кинути твій обладунок на снігу, він збереже білий колір, поки ти його бачиш і навіть ще якийсь час опісля. Одягнути на іншу людину – чари не подіють, ти ж знаєш.

Справді, надягав я на Приятеля. Але таки не весь обладунок – у нього зовсім інша фігура, – а рукавички.

Пані. Хлопчики просто не могли втриматися від такої спокуси. Але, чесно кажучи, я не гадала, що він зуміє так сформулювати питання. Мабуть, його розум розвивався і без моєї допомоги.

– Я й не думала, що ти тут зустрінеш людей, тому пояснювати не стала, але, якщо ти сильно захочеш, обладунок стане чорним. І поки ти не даси нової команди, в будь-якому разі залишишся таким. Тільки треба сильно захотіти, дуже сильно. Ага, ось так.

Розмовляючи, дійшли ми до тіла звіра. Самець, даремно його Пані назвала кішкою. Вона, змахнувши з валуна сніг, сіла, я здер шкуру, вибив зуби – на намисто.

А Хазяйка дивна сьогодні: злитися перестала, але дивна.

– Розумієш, чоловічку... Я не знаю, як і сказати.

А ти просто скажи.

– Добра порада. Я розумію, ти сподіваєшся, але... Зараз я не зумію тебе забрати. І так прикидала, і сьак – не вийде. Доведеться тобі залишатися тут до весни і навіть, можливо,

до літа. Але потім точно заберу, не доведеться йти до мисливців.

Ти тільки прийди, а я почекаю, скільки скажеш.

– І відвідувати тепер буду частіше. Ти щось попросити хочеш? Давай сміливіше!

Я, звичайно, подумав справжнісіньку дурість, але не сказав же – Вона сама в голові підгледіла. А коли ще в обличчя пирхнула, то... Замішалися в мене в голові думки з почуттями.

– Ану кинь клинок! Додумався, на жінку підняв!

А я тихо так бурмочу:

– Ти не жінка – ти відьма! Форкаеш! У голову дивишся! Моя голова! Граєшся, я не іграшка! Форкаеш!

Далі просто: раз – повалила в сніг, два – коліном на груди, – меча відбирати не стала...

Пані. Боялася я того меча – далі нікуди.

...Притисла коліном і щоки тре снігом – я й не помітив, як прихопило, – і сміється – не форкає, а сміється тихо, але добре так...

– Це тобі, щоб не забував, хто твоя пані! А це, – поцілувала в щоку, – за те, що добрий! Це, – цьом у другу, – за те, що хоробрий.

Майнула думка – повалити її в сніг, – стояла Вона нетвердо і в голову не дивилася (це я вже розбирати навчився, коли дивиться, коли ні), – але я не посмів.

Пані. А, між іншим, варто було спробувати. Як зараз пам'ятаю – в голові всякі пустотливі думки бродили – дуже вже мене насмішив цей заколот. і двері мого будуара, звідки я у цей світ з'явилася, були замкнені зсередини.

...Посміявшись, піднялася, глянула на мене суворо: лежи, мовляв, де лежиш, – обтрусилася сніг і зовсім уже іншим тоном:

– Ти де в чому правий. За поняттями твого народу я, справді, відьма. і, звичайно ж, у мене є чоловік. тільки...

Пройшлася по снігу і різко повернулася до мене:

– Тільки я б ніколи не стала тебе так ображати, дарма подумав! до твого відома, я цю шкуру взагалі хочу повісити на стіну і навіть не в спальні. і... і не іграшка ти для мене, був би іграшкою – так би не піклувалась.

Пані. Пам'ятаю, я трохи не сказала: «був би іграшкою – взяла б з собою і сміялася над дитячими ревностями» – та вчасно схаменулася: занадто жорстоко.

– У голову, – пирхнула, але тихенько так, не образливо, – дивитися тобі більше не буду, обіцяю. хіба що... ну, уяви, що вороги кругом!

Це правильно – я кивнув.

– Ну, і можуть бути інші випадки, коли дуже потрібно. дозволяєш?

– Звичайно.

– А що в мене сміх неприємний – я і сама знаю.

Буває й дуже приємний. Я тільки що переконався в цьому.

– Найпізніше до середини літа заберу тебе звідси. Чекай! – сказала й зникла, як і ті двоє.

Повернувся до печери, а там... Коли тільки встигла? мішки з провізією, оберемок одягу. у кутку – опудало смоляне – точнісінько, як у Палаці. На грудях напис: «Вчися рубати лівою!» Буду вчитися.

Розділ другий

Поединок, демон і новий меч

Увечері я викупався в гарячому джерелі, речі виправ, а коли заснув, утомлений,

прокинувся від того, що Пані за вухо смикнула.

– Ти мені потрібен, збирайся! Ой, та не дивлюся я!

У нас не можна. Це у редарців чоловіки й жінки разом у лазнях, а в нас не можна цього. Щоправда, Вона мене лікувала...

Пані. Ось-ось.

– Одяг ліворуч від тебе.

Одяг дивний – ніби штани з курткою разом. Стій, а Вона ж колись у таке була вбрана.

– Зброю та те, що тобі дороге, склади в цей мішок. Сюди не повернемося більше. Так, правильно, намиста твої. А от списи облиш – не знадобляться.

– Пані, це пам'ять.

– Кинджал для пам'яті... Втім, візьми один. І дай сюди руку – ми йдемо в інший світ.

В інший – то в інший. Не первина.

Пані. Абсолютно правильно, це вдруге.

...Блиснуло щось перед очима, і ми в лісі, причому явно літо надворі. Деревя інші, кущі інші – не знаю таких, але точно літо. Пані швидко йде, біжить майже. Кролик майнув у Неї з-під ніг, ще один у кущі кинувся. А ось іще сліди їхні. Мабуть, багато тут.

Пані. Королівський заповідник.

...Так що поки розберуся, що тут, як і хто істівний – на кроликах проживу. Треба тільки не забути її розпитати, що тут за хижакі.

...«Це я і без тебе знаю, що найнебезпечніші – люди». Що? Знову Вона за своє! Обіцяла ж.

«Даруй, чоловічку, але мені дуже потрібно з тобою поговорити без шуму». Це інша річ – якщо треба, то можна. Так і домовлялися. «Мені завтра знадобиться твій меч». По цих словах я просто злетів до небес: вирішив, що спину їй прикриватиму. Тому що лицем до лица – плювала Вона на всіх демонів пекла! Уже наприкінці мого мешкання в Палаці випадок був. Завалив я на полюванні бика – величезного, самі роги мені до пояса – і подумав

(і правильно подумав!), що жоден з вільних мисливців самотужки мечем не взяв би такого звіра. Що колись я їм заздирив, а тепер... І взагалі їм на мене вп'ятьох ходити треба, як на kota.

– А який це хвалько вчора пропустив шість ударів?

Ну, то в двобої з Тобою, а Ти в голову дивишся!

– А-ахта-а-а-ак?

Відразу думки читати перестала, кинджал свій у землю метнула, він по самий ефес увійшов.

– Нападай не на жарт.

Образила Вона мене тим, як сказала. І тим, як кинджал кинула. Тільки жартувати мені чи ні – це вже однаково. Вона сама пожартувала. Навіть не «раз-два», а просто «раз!» – я в одному кутку, меч у другому, кинджал десь у кущах. І всі трое без свідомості. «Не фантазуй, свідомості ти не втрачав. Але я втішена, що в тебе почуття гумору прорізалось». Думки мої тим часом пішли далі. Те, що Вона вчила мене, а та, інша, – Приятеля, – це по-різному розуміти можна. Але ось те, що самі навчені... Отже, захищатися заклинаннями вони не можуть – якщо меч потрібен?

«Якби я могла перетворювати людей заклинаннями, я б давно перетворила тебе на слухняного!»

Пані. Закляття, між іншим, взагалі дурниця. Все, що ми можемо зробити, – робиться напругою волі. Інше питання, що дехто з нас під час чарування бурмоче собі під ніс, що саме збирається робити. Звідси й пішов серед людей міф про закляття.

«Розумієш, чоловічку, тут безглуздий звичай: жінки не мають зброї». Не такий уже й безглуздий – хто ж з простих людей може знати, що Ти така? «За іншим тутешнім правилом звинувачення... образи... вважають істинними, поки їх кров'ю не змито».

По правді, і в нас теж. Що? Це значить... її ображено?!

«Дуже важко, хлопчику». Де, коли, якою зброєю?

– Завтра вранці. На спеціальній арені. Зброю вибирає захисник дами. Останнім часом входять у моду меч і кинджал.

Кинджал, звичайно, приятелів. Якщо тут на такі знаряддя заборони немає.

– На щастя, немає. І твоя правда – це сильний козир.

Звідки я знаю, що таке козир? звідки я знаю про карти?

– Ти що, не зрозумів, що я розмовляю отерською мовою?

Точно, я – по-нашому, а Вона... І я не помітив навіть! (Ну, тут ще й хвилювання врахувати треба.) Але, демони пекла, за одну мить – цілу мову!

– Якби ж то за мить! Ти чотири доби спав, а я тебе вчила.

Пані. Ясно, не весь час, – мені ж теж спати треба. Так що ми вже розділили ложе. Жорсткувате.

Чотири дні й чотири ночі? Чому ж я зранку нічого не помітив? Провів рукою по щоці – гладка. Ніяково стало, це я і сам міг.

– Та мені не складно.

Хм, а де ж це місто? Сонце вже сідає.

– Якби менше в землю дивився, побачив би дорогу.

А куди ж іще, як не в землю? Ти вперед дивись, я під ноги повинен. Змія нам зараз ні до чого зовсім. Мої, щоправда, чоботи не прокусить, ну то ти в сандалях. Чи на тебе отрута не діє?

– Діє, хоча від зміїної не помру. Спасибі, чоловічку. Про змій я забула. До речі, тобі школа: сам себе бережи, на попутників не сподівайся.

Тільки кому з нас про це треба нагадувати?

Давно я не чув пирхання:

– Мені, кому ж іще! Я саме це й хотіла сказати: ото б картина була, якби мисливець понадіявся на чаклунку! А чаклунка такі помилки допускати стала... Старію...

Ага, як же. І обличчям, і ходою молодша, ніж раніше була. Демони пекла, що з Нею таке?! Повернулась до мене, в лиці ні кровинки...

Пані. Тому що це – Третій Знак. Починаємо молодіти...

«Стій! Не підходь!.. Даруй, чоловічку. Пусте...» Сіпнула плічками – й опанувала себе.

Дорога, на яку ми тим часом вийшли, зробила поворот. Нас чекали – я якось одразу зрозумів, що саме нас, – десятеро слуг: двоє – верхи, і всі при зброї, вони згуртувалися... У голові сплигло отерське слово «ноші», а як нашими словами перекласти, і не знаю. «Спис і самостріл віддай вершнику, меч відчепи від пояса і візьми в ліву руку. Тепер підсади мене – ти знаєш, як це робиться».

Коли ми опинилися всередині, Пані вийняла мій меч з піхов і приклала його до невеликої залізної підківки на стелі. Клинок тихо дзенькнув і прилип. Скільки разів я вирішував не дивуватися чудесам більше, але коли меч на стелю ліг, як на підлогу, – мені аж дихати важко стало. Але зрозумів усе ж навіщо: вони маленькі, ноші, тісні. Якщо меч тримати на поясі, то спробуй його вихопити. А так – руку підніми тільки.

– Правила поединків тут прості. Головне: без крові він закінчитися не може.

Пані витягла з кишеньки на стіні паланкіна коробочку, з коробочки дві штучки, схожі на намистинки, одну сунула собі в рот, другу подала мені.

«Тільки не ковтай відразу, потримай у роті, поки не розтане». Дуже солодке кружальце. «Так що вираз "кров'ю змити" тут розуміють буквально, в той же час судді повинні Перекопатися, що твій супротивник не може продовжувати бій. Так що посічи або руки, або руку та ногу». Про що Ти кажеш? Як він Тебе образив... «Цього я не хочу. Зрозумій, чоловічку, мені ж тут жити. Але якщо побачиш, що він небезпечний, – вбивай одразу, твоє життя для мене дорожче».

Цікаво, які на ньому будуть обладунки?

– Ніяких, це герць. Те, в чому ти одягнений, – спеціальний одяг для полювання та поединків. Кितिці навколо ліктя вказують на четвертий ранг. Тут ще одне правило, не дуже розумне: перед поединком треба поклястися, що ти – аристократ. Зумієш? Заради мене?

– Пані, мій рід – від Першого короля.

– Вибач. Зовсім забула.

Пані. А забула тому, що цей Перший король – суцільний міф.

– Ім'я я тобі залишила справжнє, аби не плутався. Мене, запам'ятай, звуть Моріел, у тутешній вимові – Морі-Ел. Ми з тобою чужинці, з ду-у-же далекої держави, яка Рид називається. Мову знаємо, бо мати була з Отеру Ти приїхав до мене, а про двобій дізнався вже по приїзді. Тепер дивись уважно.

У моїй голові виник образ одного з привидів. Того, що найчастіше бував з сокирою.

– У них з твоїм противником схожа манера бою. Одна школа.

Пані. Якщо бути точним, Тоссі-Ві був учителем Падні-Ка.

На останніх заняттях у Палаці «привид» Тоссі бився проти хлопчика ще з двома – і вся група бувала бита, тож я була спокійна за Хайні. Як виявилось, даремно.

* * *

Ноші внесли нас на подвір'я високого будинку. У нас навіть сторожові вежі нижчі. Будинок кам'яною стіною оточений... А в стіні прорізи, вузькі такі щілини. І по даху будинку теж стінка з зубчиками. Смутно, однак, вони живуть. Адже місто само собою в кільці стін, – я це знав, хоч і не роздивлявся. Виходить – так, сусідні будинки такі ж – вони не ворогів, а один одного бояться.

Кам'яні сходи були ще вологими. Вони що, до приїзду господині навіть сходи миють?

– Пані, а це що?

– На полицях? Книги.

Не буває таких книг.

– Багато ти знаєш, чого не буває. Книги тут друкують на папері.

– Як це?

– Потім, потім. От у ці двері звертай. Твоя спальня.

Ще недавно мені здавалися розкішними кімнати Палацу... Ноги потонули – підлога застелена, та не шкурами, а матерією, з якої нитки вгору, наче трава. З глибини голови слово виплило – «килим» це називається отерською мовою. Стіни оббиті тонкою мінливою тканиною – у мене з такої сорочки, спасибі Пані.

– Зараз слуга допоможе тобі роздягнутися. Не сперечайся, тут так заведено.

Потім він-таки подасть вечерю в ліжко.

– Пані, я не голодний.

Сказав – і сам здивувався: я ж востаннє п'ять днів тому їв! Пані. Особливий вид гіпнотичного сну, дуже близький до летаргії...

– Нічого-нічого, сил набирайся. І обов'язково випий напій – якщо не сподобається, вважай – наказ.

Я все з'їв, випив і вмиль заснув.

* * *

Уранці я все-таки сам одягнувся. Хоч як би дивився на мене слуга, що б він не бурчав собі під ніс – нехай краще сумнівається в моєму шляхетстві, ніж яка-небудь зав'язка в бою розв'яжеться. Перед боем, нехай ти навіть сам король, а все треба своїми руками приладнати!

– Ти вже готовий, хлопчику?

Я ахнув: вона перший раз на моїй пам'яті так одяглася. Зазвичай і не зразу зрозумієш, що жінка...

Пані. Спасибі!

...Голі до плечей руки оповиті чимось схожим на шнурок: ліва золотим, права – срібним. На її смаглявій шкірі має дуже красивий вигляд. Сама сукня, здається, теж не з матерії, а зі срібла з золотом. На зап'ястях, голові, шиї – прикраси золоті з різнокольоровими каменями, – гарніші за всі ті, що схожі на шматочки скла, тільки ж ніяке скло так не блищить. На грудях – виріз глибокий.

Пані. Та вже до вирізу він, можна сказати, прикипів поглядом. Як зараз пам'ятаю.

– Дай, будь ласка, ліву руку.

На три пальці Вона мені наділа кільця: золоте й два срібні.

Пані. Платинові, алмаз потихеньку прорізав би золото.

...з самоцвітами: чорним (але дуже блискучим), червоним і блакитним. Червоний – найбільший, і всередині каменю горить зірка.

Пані. Символіка коштовностей в Отері зрозуміла кожній освіченій людині. Одного погляду на чорний і блакитний діаманти досить, щоб навести на думку про синьооку брюнетку. А щодо рубіна з зіркою, то мое нинішнє ім'я – зізнаюся, вибране навмисне, у місцевій вимові співзвучне зі словами «зірка моя». Тобто камінчики – те саме, що табличка: «власність Морі-Ел. Руками й губами не чіпати».

...Взагалі прикрашати себе – не чоловіча справа.

– Тут усе інакше. Краще візьми кинджал і покрути його. Чи не заважають кільця?

– Начебто ні.

– Тоді це точно заважати не буде.

Я аж задихнувся, коли її руки застєбнули на зап'ясті родовий знак, не клановий – родовий! – що підтверджує походження від Бетелайна: жовтий восьмикиг, пробитий списом. У мене при вигнанні відняли, тільки той, зрозуміло, був бронзовий, а цей з бурштину. Ну, Пані, за цей подарунок...

– Гаразд-гаразд, якби він був сам живий – не з тебе би зняв, а з твоїх суддів.

* * *

Місце для поединків схоже на чашку: на денці битися. По стінках лавки, глядачі на лавках сидять, по краях чашки стоять. Утім, це з трьох сторін тільки. З півночі підйом без сходинок і три крісла з суддями. До них я й підійшов, поруч зі мною слуга Пані несе зброю на таці. Леа кинджала я заздалегідь розвів у сторони, щоб ніхто не сказав нічого. Перед суддями два бійці мечі тримають. На вигляд – для пошани просто, тільки... Тільки мене не обдурите! Напружилися, ніби чекають, що на них стрибне кіт. Цікаво, а ззаду що? А ззаду крісел різні люди. Тобто на вигляд різні – хто сидить, хто стоїть. Один навіть з нашійником раба, жує щось, начебто його більше нічого не хвилює.

Тільки, хлопці, хто між вами пройти спробує – дурень буде. Точніше, вже не буде ніким... А я не пройду, ні. Хіба тільки вдвох із Приятелем. Мисливці ви, хлопці, ще кращі за наших. І здається мені, не всю трійку вони стережуть – тільки середнього між ними. Гм, якщо так, то який же він сам? Середніх років – ні старий, ні молодий, а точніше не скажеш. Лоб високий, очі розумні. Всіх прикрас – золотий ланцюг із зеленим каменем, не те, що у двох інших – аж на штанях самоцвіти нашиті. У руці булаву тримає. Бойова булава, між іншим. У нас не буває парадної зброї, а тут, я знаю, є. Дивує це мене найбільше: срібло витратити на зброю, якою не можна воювати. Цією булавою, втім, можна. І тримає суддя її так, що метнути можна. У мене метнути.

Я раптом зрозумів чи, може, відчув, що він не має проти мене замірів, що він свідомо мене не боїться, але око й рука самі взяли на приціл найближчого незнайомця. Охорона охороною, а й сам себе береже.

Пані. Будеш берегтися, якщо ти претендент на престол. А про охоронців угадав чоловічок, споріднені душі відчув. Точно – мисливці, та ще й які! У принца цього, Гарні-Ла, не охорона була раніше, а варта. Терпів він. Довго терпів. До самої Гартавської війни. Відмовити члену династії в праві власним коштом набрати загін не посміли – і нічого не зрозуміли, коли він на вербував горян. Навіть, мабуть, зраділи: піхота – це не лицарі.

А Гарні частину горян озброїв довгими списами, частину – потужними (за отерськими мірками) арбалетами. У першому ж бою гартавці зім'яли отерську кінноту, вбили командувача...

* * *

– Ваша світлосте, ми...

– Помовч, небоже.

Маршал Кросіко важко зітхнув.

Правду кажуть – біда приходить несподівано. Від отерських союзників усього-то й вимагали: стримати до пори лівий фланг супротивника, за приблизно однакової кількості. Хто міг передбачити, що принц Гарні-Су піддасться на такий старий трюк, як удаваний відступ, та ще сам поскаче попереду всіх?

Шкода племінника, але ним доведеться пожертвувати – не змінювати ж командира полку перед самогубною контратакою?

Гонець... Звідки? Що він може ще повідомити?

– Ваша світлосте, мій командир Гарні-Ла просив передати, що ми зайняли позицію на узліссі, звідси не видно.

– Сім маєтків на церкву віддам!

«Узлісся гартавцям не минути, інакше нам в тил не вийти. У Гарні-Ла піший полк, його навіть чекати не стали. Тобто їхня армія розрізана навпіл, і та частина, що проти нас, – чисельно менша та виснажена!»

Маршал стиснув полковникове плече.

– Поки Гарні-Ла ще тримається – атакуй!

Вважаючи, що піший полк може тільки затримати лицарів, Кросіко помилявся.

Можливо, якби це була перша атака в битві, то у ворогів з'явився би шанс, але тепер гартавське лицарство перетворилося на безладний натовп на змучених конях, і їх просто змили зливою стріл.

Пані. Гарні-Ла справедливо за силою взяв командування в свої руки, війну за рік виграв. Переговори про мир, як водиться, супроводжувалися бенкетами. Одного разу, після того як випили за здоров'я королів, за здоров'я королев, за прекрасних дам (могли б і в зворотному порядку), за вічний мир тощо – Гарні наказує привести солдатів, яких вирішив нагородити. Всі думали – грошима, а він: «жалую вас, мисливці, шостим рангом». Є в командувача таке право. А в шостого рангу є привілей – перебуваючи на службі, носити в мирний час ту зброю, що панові дозволено.

Тобто у випадку з королівським сином – будь-яку. Може, хтось щось і запідозрив, але Гарні не дав часу думати – подав якусь дурнувату команду.

Перекладач. Судячи з контексту, щось на зразок команди «Струнко».

Мисливці її виконали, а аристократи звикли, що закони не для них писані! (А що в охороні служили молодші сини найвідданіших королю сімей – це, думаю, ясно.) Воевода ж візьми та розгнівайся!

– Такі-сякі, мир ще не підписано, а вже розбовталися, як ви посміли!

Врешті:

– Геть з моїх очей, мене мисливці постережуть!

Що накажете робити? Ну не затівати ж скандал перед вчорашніми противниками, коли самі дали маху! Пішли, думаючи, що це до кінця бенкету, – а їх до принца більше не підпустили! Тієї ж ночі гонець до короля поскакав: так і так, Ваша величносте, дякую за турботу про мою безпеку, але вона, на жаль, пішла намарне, погано вони знають службу, тож змушений замінити іншими. І з війни поїхав не до столиці, а по провінціях – поки послі союзних держав пояснювали, що мир нетривкий, а іншого командувача вони не хочуть. Довелося королю проковтнути. Він, щоправда, едикт видав – про обмеження кількості особистої охорони принців, ну, так Гарні нових садівників найняв. Тепер сад так заріс, що там, траплялося, безвісти зникали... ті, хто не знав пароля...

...Я вклонився суддям.

– Хайн-Лорі, захисник благородної дами Морі-Ел?

– Так, це я.

– Я проти. Це ж шмаркач! – правий суддя, жирний, мов порося, висловився.

Познайомити тебе з ящером? Шрамів на обличчі не бачиш? У самого весь ефес у самоцвітах – і на руків'ї, й впоперек. Тримати – й то незручно, а спробуй таким мечем відбити удар – половина камінчиків повискакує, добре ще, якщо собі не в око! Але треба ж якось розумно відповісти!

– Хоробрість не слабкість, щоб під старість з'являтися!

Середній суддя всміхнувся в бороду, лівий якось гостро на мене подивився.

– Вважаю, – середній мовив, усміхаючись, – це питання зайвим. Однак, юначе, ви повинні клятвою засвідчити шляхетність свого походження.

Що б там хазяйка не вказувала, а це питання я вирішу по-нашому. Є звичаї, від яких не можна відступати.

– У нас клянуться на зброї.

– У нас, звичайно, ні, але за стародавніми звичаями – допустимо.

Я взяв меч із підноса й провів лезом по лівій руці:

– Клянуся сталлю та кров'ю, що я нащадок першого короля нашого народу.

Мало, мало крові для такої клятви, але ж мені ще битися.

– Якби й були якісь сумніви, – протягнув лівий суддя, – то після такої щирої клятви...

Слова начебто хороші, та й на виду добрий, але тільки він небезпечний. Не на мечах небезпечний, інакше...

Пані. Ще б пак небезпечний – Спостерігач за зовнішніми!

...Правий товстун раптом сіпнувся:

– Я змушений звернути увагу, що в словах клятви не було згадки про належність родини до дворянського стану.

Тому що на острові немає такого стану. Але ім цього не розкажеш. Допомога прийшла, звідки не сподівався – лівий суддя аж скривився:

– Кожен, у чиїх жилах тече хоч крапля монаршої крові, – то шляхтич.

Щось правий сказав не так, чогось він такого торкнувся, чого краще не чіпати. Я глянув у вічі середньому – і зрозумів.

– Меч вашого супротивника значно довший. Ви можете вимагати заміни.

«Не погоджуйся!» Сам розумію. Адже ім'я злиняє.

Перекладач. «Ім'я злиняє» – вираз, аналогічний китайському «втратиш обличчя».

– Не потрібно заміни, Ваша Високосте. Я просто підійду ближче.

Останні слова прозвучали в гробовій тиші: судді, здається, й дихати перестали. Тепер я щось ляпнув не те. А в голові її голос: «Що я наробила!» А ти тут до чого?

Пані. Я не хотіла привертати його увагу до деяких особливостей тутешнього життя, тому, накачуючи його голову відомостями, багато чого свідомо опустила. Гарні-Ла визнаний своїм батьком, і тому, безумовно, принц. Але на титул «високість», він, на жаль, не має права.

– Юначе! Хто навчив вас називати мене недозволеним чином?

Уперше таке трапилось: Господиня мені намагається сказати щось без слів, а виходить нерозбірливо.

Пані. Заважали емоції – і його, і мої.

– Присягаюся, що я навіть не знаю вашого імені, а ваш титул мені тим більше невідомий. Я звернув увагу, що ви помітно відрізняєтесь від інших людей...

Відрізняється – дванадцятьма охоронцями, але такого краще не казати.

– Коли пан, що сидить ліворуч від вас, згадав про королівську кров, я зрозумів, чому саме.

Перекладач. Зверніть увагу, читачу, як різко змінилася мова Хайнлорі. Причому записані ці великосвітські обороти знаками варварської мови каро, в якій таких висловів просто ще бути не може. Сталося, мабуть, ось що: пані навчила свого підопічного вишуканої, придворної лексики. Отримавши цю поживу, мозок юнака почав винаходити нові терміни для рідної мови. Так що цілком можливо, що коли-небудь для нього знайдеться місце в підручнику історії літератури.

– Бійцям дозволяється вийти на поле. Нехай Бог допоможе правому чину!

Чому бог, а не боги?

* * *

...Противник – з глибин голови виплигло ім'я – Падні-Ка, – вищий за мене і плечима ширший. А вже красивий який... Рідко мужики бувають такими...

І в стійку якусь гарну став, і першу атаку провів красиво.

«Хайні, він грає».

Спасибі, що підказала: грати з озброєним ворогом – це така дурість, що я б ніколи не додумався. Але більше не відволікай мене, гаразд? Що ти там про правила пояснювала? Без крові перемоги не буде. Зробимо кров.

Я завдав обманного удару – цілив у горло, різко змінив напрямок і зачепив лівий бік. Ух, як розсердився! Ну, навіщо так махати, рука втомиться. А мене там все одно вже немає.

Демони пекла, але ж він з переляку! Зрозумів, що я міг закінчити одним ударом – трохи вправо, і вістря би між ребер. Але махає – так махає, що доводиться ухилятися, а не відбивати – такий удар може й захист пробити.

Пані. З боку здавалося, що Падні-Ка ганяє чоловічка по всій арені. Але витягувалися невдоволені обличчя досвідчених дуелянтів: шуму багато, а немає пуття, Падні-Ка перевершив самого себе: його меч розтинав повітря швидше за блискавку, та тільки в тому й річ, що повітря. Не знаю, чи хтось, окрім мене, помітив ті два рази, коли Хайні міг проткнути противника. А я шкодувала, що наказала не вбивати – могла ж і здогадатися, що такий самовпевнений сучий син, отримавши подряпину від хлопчиська, перетвориться на розлюченого тигра. Передати новий наказ по-думки було ще небезпечніше: відволікати не можна.

...Я ж, крутячись та ухилиючись, міркував: цікаво, він улюблений прийом Господині – перехоплення клинка – знає? Взагалі не повинен, тут перехрестя мечів прості, без вусиків – звідки можна прийом дізнатися, якщо виконувати його нічим? Точно, не знаєш! І тому без меча.

Пані. Варто було подивитися. Шалений натиск, вихор ударів – і раптом клинок нападника – на думку більшості, він перемагає! описує в повітрі дугу.

...Я посміхнувся й кинув свій меч уперек його зброї – хрест-навхрест.

Подивімося, який ти на кинджалах. Ну, Паді показав який: метнув у мене свій кинджал, а поки я ухилився та міркував, що це таке, підняв мечі. Обидва!

Зі мною буває – лякаюся вже після того, як усе скінчиться. Ось так і в той раз трапилося, а якби злякався відразу – не писав би тепер про це. Досі дивуюся, як зметикував, щоб стрибнути ногами вперед. Ворог стояв до мене впівоберта, і я встиг влучити ногою в плече раніше, ніж він розігнувся. Сам-то я приземлився на ноги – спасибі Пані за науку! – а от Падні-Ка лежав на спині й намагався закритися мечем – чисто перевернутий краб. Я вдарив Приятелевим кинджалом, одне з лез розсікло йому руку, погано захищену простим перехрестям, і меч його випав. Я вдарив ногою по ефесу, клинок покотився обіч.

Стрибок – пальці стиснулися на руків'ї, перекотився вбік, скочив на ноги – і все це швидше, ніж читаєш опис на папері.

Падні вже стояв із моїм клинком у руці, але вигляд у нього був ошелешений. Помінялися зброєю, так що рубати погано буде обом.

Перекладач. У кожного клинка є місце, у земному зброезнавстві зване «центр удару», і тільки ним можна зарубати людину. При ударі ж іншою ділянкою клинка відбувається різкий поштовх – зброя може навіть вилетіти з руки, і рана буде неглибока. Тому рубка незнайомою зброєю, як правило, малоефективна.

...Заколоти його тепер, коли мій меч довший, легко. Але колота рана – це певна смерть, а я хотів...

Не зміг би я тоді свою думку висловити, і взагалі не думав словами, але відчував: прикінчити його зараз – поговорять і забудуть. А треба, щоби пам'ятали.

Щоб усі пам'ятали, як Пані мою ображати. Я з усієї сили всадив кинджал до дошки огорожі – нехай поки там побуде – і перехопив меч обіруч – руків'я дозволяло. Раніше я дворуч тільки кийок тримав – і, напевно, це було помітно, але так навіть на краще: я підняв зброю високо, занадто високо, гарно так відкрився, підставився під укол. Падні – теж було помітно – запідозрив пастку, але кров точилася з ран, зараз він слабшати почне... Так, видно, вирішив, що іншого виходу немає – і прямий випад. Ще один улюблений прийом Пані моєї – в останню мить пропустити клинок мимо. Тільки вона хапала мене за руку і вчила літати, а я вдарив. Набалдашником меча по ключиці. Щосили.

Ніхто не зміг би сказати, що мій противник у змозі продовжувати бій – звалився, як мертвий. Адже я ще до вигнання знав: якщо по ключиці зверху вдарити, вона ламається. Навіть якщо бити просто рукою.

І тільки після всього мене страх пройняв. Та такий, що аж ноги підкошувалися. До смерті залишалося менше долоні, був би він трохи спритніший та краще навчений – не викрутився б я. І знав же, що не можна в бою гратися! Знав. І Хазяйка казала... Поки я страхом мучився та себе терзав, Падні лікарі забрали. Слуга Пані мій меч підібрав, а клинок противника я йому сам віддав. Подивився на мене лакей з подивом, але взяв.

Пані. Сталося порушення звичаїв, втім, повністю глядачами схвалене. Довгий меч в Отері свячений, його навіть з полону викуповують разом з господарем. Якщо переможець залишає клинок у себе – значить, він вважає противника безчесним. На дуелі такого досі не бувало. Але ж і підлості такої теж...

Вона щось мені повідомляла прямо в голову, але я її зрозумів не одразу: кров шугала в скроні. Зрозумівши, піднявся до суддів. Жирний був переляканий, аж губи зблідли.

Пані. Побоювався, що Хайні його вб'є за «шмаркача». Суддя, звичайно, недоторканний, але привід для виклику можна знайти завжди. Отерський лицар так би й учинив!

...Двое інших виду не подають, але збентежені обидва. Причому якщо лівий просто не чекав моєї перемоги, то принцу начебто ніяково – ніби він у чомусь винен.

Пані. Поясню в іншому місці.

– Божий суд довів правоту благородної дами Морі-Ел. Ви виконували свій обов'язок мужньо і гідно...

Слухав я, по правді кажучи, одним вухом, тому що побачив Пані. Вона підбігла, стала поруч, взяла мене за руку. Ще дві дами рушили були за нею, але охорона їх не пустила. Правильно: ножем штрикнути – мужиком бути не треба. А Пані, видно, вважають учасницею двобою.

Пані. Ох, свята простота! Хоча щодо ножа все правильно.

...Як тільки принц скінчив свою промову, так вона мене просто потягла за руку до наших ношів. Швидко дісталися, швидко влізли, швидко слуги понесли нас. Боїться вона чи що? І здалося мені чи ні, що суддя їй знак подав пальцями? Ось і... Руку у волосся запустила – задоволена, значить, – виразна прикмета, але ж і побоюється явно. Чого? Невже тут і за поединок мстити можуть?

Пані. Не так побоювалася, як турбувалася. Знак пальцями справді був, і я губилася в здогадах. Ясно було одне: розмова мала бути серйозна, і я не виключала нічого. Навіть пастки, хоча ще три дні тому (за місцевим часом) ніколи б і не подумала. Але хіба мало чого три дні тому не було...

– Нам з тобою треба ще одну справу зробити.

«Тільки радий буду».

– Найпевніше за все – безпечну. Але про всяк випадок будь готовий до всього.

«Ображаєш».

– Та бачу, що ти весь час на полюванні.

«А як же інакше? Або ти полюєш, або на тебе». Знову рука у волоссі.

– Зовсім мислителем став.

«Знати не знаю, хто такі мислителі, але що нас колами носять, так це точно. Мені й визирати не треба».

– Не колами, а петлями. Слуги перевіряють, чи не стежать за нами.

«А самі-то вони перевірені? Звідкіля я знаю, що тут слуг підкуповують?»

– Та звідти ж, звідки і решту всього. Ці нібито вірні. Але взагалі намагайся не говорити зайвого.

«А говориш Ти, Пані. І зайве, і незайве. Я й рота ще не відкрив». Засміялася. Не пирхнула, а засміялася – добре отак.

– Правда твоя, хлопчику. Так і продовжуй. Усе, ми на місці. З ношів я вибрався першим. І завмер.

«Пані, арбалетник на дереві». – «Навіть так? Подивись на нього, щоби я могла твоїми очима... Свій».

– Дай мені меч і скажи всім своїм, яких тут п'ятеро, щоб ніхто не пробував цілитися в наш бік – на такій відстані пригощу кинджалом.

Вона щось сказала, начебто й отерською мовою, а я мало що зрозумів.

Пані. Північний діалект. До речі, я додала, що «мало вас, щоби з нами тягатися». Судячи з виразів на обличчях, їх така думка вже відвідувала. Бо саме ці, персонально, одного разу закопували чотири трупи зовсім непоганих мечників, і не могли не втямити, що двоє з чотирьох убиті моїм стилетом. Ну, а хлопчика вони тільки-но бачили в дії.

...Я ж, як узяв меч правою рукою, а лівою допоміг їй вилізти з паланкіна, так і не відпустив її руку: якщо цей «свій» все-таки стрельне – встигну штовхнути її в сторону. Ну й взагалі приємно. Ми, до речі, на маленькому острові. Це мені зрозуміло, хоч і бачу тільки один його берег. І вода, що навколо острова, – людьми пущена, це я теж чую. Острівець весь скелястий, тільки скелі ці людьми з каменів складені. У кожній скелі печерка маленька...

Пані. Острів – з гротами, місце для розваг аристократії. Озеро та скелі справді штучні. Але тоді я й гадки не мала, що Хайні все це відчуває: читати думки можна тільки прицільно.

...З берегом острів з'єднує горбатий місток. Вона відіслала слуг наших...

Пані. Наших? А до чого тут ти?!

...Вони пішли до будинку, що виднівся за деревами. І майже відразу на міст внесли паланкін, оточений цілим загonom. Так, обличчя ж нам знайомі.

Справді – виліз наш суддя королівської крові. Пані присіла, він узяв її під руку, і вони пішли в глиб острова. «Залишайся на місці і спостерігай за мостом». Хай буде по-твоєму. Тільки... Тільки кепсько мені стало.

Хлопці-охоронці справу знають: один став на мосту з мечем наголо, інші пішли по берегу, ще один якраз проти мене влаштувався й очей не спускає – той самий, з рабським нашийником. Цікаво, він насправді раб, або ж як, про людське око? Так чи як, а при ножах, але ховає їх. У халявах та в рукавах. Молодший за мене, але міцний хлопець, – маю на увазі, духом міцний. В очах бачу – такого краще в друзях тримати. Тільки я хлопчину розглядав упівoka – другим, як Пані звеліла, стежу за мостом...

Коли це дивлюсь, а стрілок на дереві заволав несамовито, і на міст влетів чистої води рогатий демон. На ньому був пластинчастий обладунок без шолома. І ніякої зброї.

Пані. Зрозуміло, що це була тварина з плоті та крові, але явище було приголомшливим навіть для мене. Або тим більше для мене. Хоча, звичайно, важко визначити, хто більше ошелешений: той, хто вважає, що з'явилася нечиста сила, чи обізнаний, що перед ним істота з іншого світу?! Я гарячково намагалася зрозуміти, що все це значить – і ні одне

розумне пояснення не приходило в голову.

...Демон ударом кулака в обличчя змахнув з мосту вартового – той і не захищався. Найближчий до місця подій боець, замість того щоб стати до бою, на коліна впав і обличчя руками закрив. Хлопчина з нашийником побілів, як наче сніг.

Пані. Хоч би хто влаштував цю веремію, він розважив точно: отерські горяни дуже забобонні.

...Я меч схопив у зуби, стрибнув, ухопився за гілку й підтягся на дереві. У голові одне билось: раз він надів панцир, значить, його можна вбити. Я чекав, що демон спробує зняти мене з дерева, але він і не зважив.

Пані. Це все-таки не розумна істота. Так, на кшталт нашого собаки.

...Хлопець-раб кинувся на рогатого зі своїми ножами – пересилив усе ж таки свій страх, але демон зустрів його страшним ударом у живіт, і це вирішило справу, бо рогач на мить зупинився. Не знаю, чи влучив би я в нього під час руху – може, так, може, ні. Але в зупиненого поцілів: стрибнув і дав обома ногами в потилицю, так що на землю звалив, – лати аж заgrimіли.

На ноги я першим схопився, – все-таки оглушив його трохи. Пряжки, на які застібається обладунок, були ззаду, і латні рукавички (такою стукнеш – і булави не треба, – ось чому він без іншої зброї) зав'язані – йому хтось допомагав одягатися. Рубати ж голову неможливо: роги зросталися біля основи – шолом просто не потрібен. І я рубонув по середній застібці лат. Бив, утім, що було сил – надіявся, що прошибу. Ех, сюди б сокиру та двома руками!

Клинок не зламався – він вилетів із руків'я. Демон підводився, опираючись на землю руками. Як і слід було сподіватись, пластини панцира заходили одна на іншу, лежали нахлистом. Але я перерубав пряжку, верхня пластина від удару прогнулася, і розійшовся обладунок. Зовсім трохи, але мені вистачило – всадив з розвороту в цю щілину Приятелів кинджал. Я бачив, звичайно, що рогатий б'є ліктем, може, навіть устигав ухилитись, але тоді не встиг сам ударити. Так що отримали обидва, тільки рогатий випростався й заревів, а я полетів стрімголов і навіть ойкнути не міг.

Боги та демони, як ревля та звірюка! Саме в цю мить я зрозумів – не подумав, думати

ніколи було, а зрозумів: це все-таки звір, а не гад. Хоча чимось на ящера скидається, але не тієї породи.

Перекладач. Тобто ссавець, а не рептилія.

Він ревів, і з пащі юшила кривава піна: я влучив у легеню – не жилець рогань, але до мене ще міг добратися! Двое мене врятували: стрілок на дереві та Хазяйка. Арбалетник упорався з переляком, вистрілив, поціливши звірові в руку. Але не те важливо, куди влучив, а те, що монстр став крутити головою: не зрозуміє, хто це його й звідки. А я штовхаюся ногами й повзу вбік, – немає сил устати. І коли я був уже біля самих ношів, у голові пролунав її голос: «Хапайся за голоблю!» Я побачив, хоча бачити не міг – я очі не міг відірвати від чудовиська! – Пані впала на коліна, викинувши вперед руки. Я схопив кінець голоблі ношів, і вона сама собою переламалася біля самої стінки. Товста дубина залишилася в моїх руках. Звір підскочив до мене, цілячи вдарити зверху вниз своїм кулачищем, – тріснула б моя голова, як яйце! Але я встиг перший: ударив голоблею по ногах нижче лат. Так що він перекинувся на спину, а в спині стирчала зброя! Рогань смикнувся й затих. На ноги я зумів піднятися, тільки опершись на палицю, і тут мене Пані схопила за плечі.

– Куди поранений?

Відповідати не було сил, але й не треба було. Вона дивилася мені в голову і відчувала мій біль. «У тебе зламані ребра, потерпи, вдома вилікую». – «Кого він хотів убити, тебе?» – «Гадаю, принца. Але ти правильно зробив, що втрутився».

Я почув стогін. Спочатку навіть здалося, свій власний. Ні, стогнав хлопчина той, з ошийником.

– Врятуй його! – я від хвилювання крикнув по-нашому. Пані нахилилася над ним, доклала вухо, пальці забігали по тілу.

Потім різко випросталася і крикнула в обличчя принцу, що підійшов:

– Коней!

Той не відразу відповів, і тоді Господиня ще піднесла голос:

– Він життя тобі врятував!

«Тобі», а не «Вашій милості» – я це якось відразу відзначив.

– Звичайно. – Мені здалося, що принц хотів додати щось на зразок «я не звик, щоб на мене кричали», але затнувся.

– Ти, ти, ти! На вулиці! Іменем короля забирайте будь-який віз і швидше сюди! А поки що, – принц повернувся до мене, – не годиться, щоб такий сміливий молодик залишався без зброї. – За цими словами він простягнув мені свою булаву.

«Стань на праве коліно, це посвячення в лицарі!» Я за все життя тільки й бачив одного лицаря. Південець, бував за морем, там його король посвятив. Він дуже пишався, а я чомусь нічого не відчув.

* * *

Мені довелося довго чекати, поки Пані поралася з пораненням. Нарешті Вона вийшла:

– Вибач, ребра твої відкладаються. Просто не зможу: сил не вистачить.

«Звичайно, я розумію. Тільки чи хлопець виживе?»

– Як тобі сказати...

«Невже буде калікою?»

– Ні-ні, цього не буде. За кілька днів зовсім одужає твій невільник.

Що Вона каже?

– А ти не зрозумів? Коли вас з ним на віз укладали, – я і правда їхав лежачи, як важко поранений, не хотів, але Вона наказала, – я звернула увагу принца, що в тебе тут, в Отері, немає людей...

Кольнуло мене при слові «людей», хоча насправді це звичайне: є невільники й у нас.

– Так що є в мого слуги свій слуга. Точніше, буде. До речі, тебе погодували?

– Я сказав, що ми з Тобою разом їсти будемо.

Пані хотіла щось сказати, та передумала.

Пані. Я звикла отримувати запрошення на вечерю у більш вишуканих висловах.

...Вечеряли ми, як Вона сказала, в «малій залі». Між двома високими шкіряними подушками маленький столик. Посуд срібний...

Пані. Цього я не наказувала. То слуги вважали, що він – мій наречений, так що зі шкіри пнулися заради майбутнього господаря.

...Вино дивне, а м'ясо так приготовлено, що майже й жувати не треба.

Пані. Звичайні тефтелі – невже їх ніколи не готували в Замку? Не пам'ятаю.

– Пані, цей принц, що був суддею...

– Гарні-Ла.

Я згадав, що принц – то принц, а про слуг Вона попереджала.

– Лакеї розуміють по-нашому?

– Ні, звідки? Продовжуй, тут часто при нижчих говорять іноземними мовами.

– Розумієш, він мені й сподобався й не сподобався. Водночас. Пані повернула в руці келих.

– Так? А чим саме не сподобався? Взагалі-то він справжній.

– Підійшов до нас тільки після того, як тричі стало ясно, що звір здох.

– Це не боягузтво.

– Розумію: вождь не всюди лізти повинен. Але Ти прибігла раніше, а він не втримав. І хлопчина поранений – якби не Ти, його покинули б померати.

– Так, усе це так. Зрозумій: він принц... Мені це складно тобі пояснити, але інший тутешній шляхтянин тільки плечима б знизав. На те слуги й створені, щоб за панів умирати... А

Гарні... нехай з моєю підказкою, але подбав. Повір на слово, в ньому й хорошого багато. Ти пий – пий: я дозволяю. Скільки хочеш.

«Думаєш, я не помічаю, що Ти сама тільки кубок крутиш? Усе бачу».

* * *

...Прокинувся я на ліжку, з усіх боків оточеному тканиною, напнутою на палиці. Почувши чуже дихання, повернув голову. Поруч зі мною лежала жінка в рожевій сорочці до кісточок. Я простягнув руку. Торкнувся...

Під час навчання Вона справді жартувала. І ящір хвостом теж пожартував. Ковалем їй працювати! Але як змогла, як зуміла не обертаючись і так точно під дих?!

– Та-ак, ви-хо-одить...

Коли мені проясніло в очах, Вона вже сиділа, підібгавши ноги.

– Вирішив, що раз ти герой учорашнього дня, значить, можна до беззахисних жінок приставати?

– Якщо... Ти... Беззахисна... Тоді ящір – ящірка!

– О, так! На щастя, я вмію себе захистити! – Личко червоне, оченята горять, але, по-моєму, не гнівом, а сміхом заходиться.

Пані. Личко? Оченята? Цікаво, ви вже тоді такими категоріями мислили, лицарю? Чи вони з'явилися, коли дехто без мого відома всівся за мемуари?

...Тільки мені не смішно.

– Знаєш, це нечесно!

– Жінок гвалтувати? Аякже!

Я мало не задихнувся.

– Битися нечесно! Адже знаєш, що я Тобі повернути удар не зможу! Рука не підніметься!

– Та ну? А хто мечем махав? Хто відьмою обзивав?

Здається, «відьма» її гірше меча зачепила, хоча сама-таки визнала, що це так.

– Ти тоді одягалась чоловіком! Весь час по-чоловічому! Я тільки вчора й побачив, яка Ти...

Пом'якшилася, – якщо і взагалі сердилася, якщо не вдавала, – але голос намагається тримати суворим:

– І вирішив, що це я для тебе?

Ну, демони пекла!

– А чого ти хотіла, коли лягла поруч? Чи тут усе інакше, й ліжко просто так?

Якби кішки ходили чередками і ціла згряя разом пирхнула, напевно, вийшло б схоже.

– Процедура, взагалі, всюди однакова, але отерці, як на мене, перейшли всі межі. Вже одне те, що ти зупинився в мене, а не на заїжджому дворі – це, за тутешніми мірками, вельми промовисто. Нехай ще минулої ночі – позаду дорога, попереду поєдинок...

Пані. Враховуючи ситуацію, я приховала, що представила його не тільки як троюрідного брата, але і як нареченого, з яким нібито заручена ще в дитинстві. Ця заява ще декому призначалась...

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<https://www.litres.ru/kostyantyn-kogtyanc/pokohati-v-dmu/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Хайнлорі користується своєю рідною мовою каро (народ аро, мова – каро). А Пані свої примітки писала або отерською, або французькою мовами.